

ANALÝZA DOBROVOLNICKÉ PRÁCE V ČR

(NNO dětí a mládeže)

2007 – 2014

Zpracoval: Ing. Jaroslav Černý

s využitím studie “Analýza ČRDM – ekonomické aspekty činnosti ČRDM” autorů Mgr. et Mgr. Michaely Vaněčkové a Ing. Michala Menšíka, Ph.D. (Moravská vysoká škola Olomouc, 2010), stejnojmenné analýzy pro léta 2004 - 2010 (dále jen „Studie“) a výstupů projektu SAFE OPLZZ CZ.1.04/5.1.01/B2.00024.

Praha, květen 2015

Operační program: Lidské zdroje a zaměstnanost

Projekt: Systém evidence a ohodnocení dobrovolnické práce jako nástroje zvýšení transparentnosti a efektivity hospodaření NNO

č. projektu: CZ.1.04/5.1.01/B2.00024

Obsah studie	1
Úvod	4
Cíl analýzy	4
Použité zdroje a kvalita dat	4
Autorský tým	4
Význam dobrovolné práce s dětmi a mládeží pro společnost.....	5
Podpora volnočasových aktivit s dětmi a mládeží z veřejných rozpočtů	7
Vývoj veřejné podpory u organizací – členů ČRDM na základě interního průzkumu	15
Příjmy z hazardu jako zdroj financování mládežnických aktivit – HISTORIE A SOUČASNOST.....	22
Přínos dobrovolné práce s dětmi a mládeží pro státní rozpočet a společnost.....	25
SROVNÁNÍ METODIK PRO VYČÍSLENÍ PŘÍNOSU DOBROVOLNÉ PRÁCE	28
Rentabilita dobrovolné práce.....	30
Faktická úspora rodin v důsledku dobrovolného provádění volnočasových aktivit s dětmi	32
Globální závěry provedených šetření.....	35
Literatura.....	36

CÍL ANALÝZY

Cílem studie je odpovědět co možná nejpřesněji na následující otázky:

- jaký je společenský přínos dobrovolné práce s dětmi a mládeží,
- jaký objem veřejných prostředků se ročně vynaloží na podporu této činnosti a jak se tato podpora mění v čase,
- jak je poměr investic veřejné správy do organizací dětí a mládeže a naopak ekonomického přínosu dobrovolné práce s dětmi a mládeží.

Soustředujeme se proto ve studii na co nejpřesnější zdokumentování stávajícího stavu a podchycení trendů a závislostí.

POUŽITÉ ZDROJE A KVALITA DAT

Snahou autorského týmu bylo používat data z dostupných zdrojů (v těchto případech jsou použité zdroje vždy uvedeny). V omezené míře musel autorský kolektiv přistoupit i k vlastnímu sběru primárních dat. Vzhledem k tomu, že sběru dat o financování dobrovolné práce s dětmi a mládeží se v České republice nikdo konzistentně a dlouhodobě nevěnoval, nebyla pro studii k dispozici data v časově i teritoriálně homogenní formě. Tento stav si vynutil řadu zjednodušení a zejména práci s agregovanými údaji. Přesto použitá metodika, konzultovaná se státní správou, zajišťuje, že výsledky studie jsou na národní úrovni vypovídající a lze s nimi pro účely deklarované v úvodu studie pracovat. Kvalitativní změnu přinesl projekt SAFE, který umožnil z dat, získaných z dobrovolnických sektorů děti a mládež a životní prostředí, získat doposud nejpřesnější data o dobrovolnické práci a její hodnotě. Díky tomu dostáváme i reálnější obraz o efektivitě takto konané dobrovolnické práce. Analýza tak může sloužit jako jasný argumentační podklad při vysvětlování opodstatněnosti a účelnosti dotační podpory ze státu a krajů, která do oblasti dětí a mládeže putuje z veřejných, ale i soukromých zdrojů.

Cílem autorského týmu bylo postupovat co nejtransparentněji, tj. přesně popsat použité zdroje, jasně pojmenovat zjednodušení, ke kterým došlo, a jevy, od kterých bylo vědomě abstrahováno. Autoři se rovněž snažili kvantifikovat nebo alespoň komentovat možné odchylky způsobené nutným zjednodušením.

AUTORSKÝ TÝM

Hlavním zpracovatelem analýzy je Ing. Jaroslav Černý (ČRDM).

Členy autorského týmu byli dále:

Mgr. Michal Urban, ředitel odboru pro mládež MŠMT

Eva Hampejsová, odbor pro mládež MŠMT

Ing. Aleš Sedláček, předseda ČRDM

Pavel Trantina, člen EHSV a bývalý předseda ČRDM

Podle výzkumů by si lidé ve shodě s odborníky u nás přáli, aby děti a mládež měly především těchto pět vlastností (nazývaných Big Five): **inteligence, svědomitost, otevřenost, citová stabilita a přátelskost**. A pak by k tomu ještě přidali zejména **poctivost, sebeovládání, zvědavost, chuť do učení a touhu poznávat nové, snášenlivost, slušnost a snahu pomáhat druhým** (výzkum CVVM 2005).

Rozhodující vliv na vývoj člověka v tomto směru má rodina. Rukopis rodiny je zásadní i pro tvář života mladého člověka. Všichni také uznávají, že proto náleží rodičům ohledně jejich dětí rozhodující práva i odpovědnost. A stejně tak skoro všichni uznávají, že rodičům musí v jejich náročném poslání pomáhat celá společnost. Navíc v nedávném výzkumu čeští rodiče za největší starost v souvislosti s vlastními dětmi uvedli nedostatek času (2/3 jako hlavní problém).

V českých poměrech byla vždy významným partnerem rodičů škola. Je docela typické, že mezi těmi, kteří se u svých žáků a studentů těší vyšší důvěře, výrazně převažují učitelé, kteří se dětem a mladým lidem věnují i mimo školní vyučování – jako vedoucí kroužků, spolupracovníci domů dětí a mládeže, oddíloví vedoucí ve spolcích. Tedy ti, kteří jsou aspoň „jednou nohou“ právě v té oblasti výchovy a vzdělávání, která tvoří jejich jakýsi „třetí pilíř“ – neformální a zájmové vzdělávání.

V oblasti neformálního vzdělávání, poskytovaného organizacemi dětí a mládeže, jde doslova o „armádu“ desetitisíců dobrovolníků, kteří se týden co týden mnoho hodin věnují statisícům dětí a dospívajících. Nezřídka jsou to právě oni, kteří se pro ně stávají celoživotními vzory a kteří kolikrát nejen pomáhají rodině a škole, ale i „suplují“ či doplňují za ně to, co rodina či škola nevládají.

Nestátní neziskové organizace (dále jen „NNO“), které se zabývají dětmi a mládeží, poskytují nezbytné doplnění školských zařízení pro zájmové vzdělávání a volný čas (středisek volného času či domů dětí a mládeže). Jejich jedinečný přínos je zejména v tom, že poskytují dětem a mladým lidem dlouhodobé zázemí silných osobních vazeb. Mnohé z nich je pak provázejí celým životem. Díky tomu také v řadě dětských a mládežnických organizací nejde jen o „náplň volného času“, ale o skutečnou dlouhodobou výchovnou formaci celé bytosti dítěte či dospívajícího.

Život v dobrém oddílu představuje pro mnohé nejen pět, osm či dvanáct let strávených mezi skvělou partou kamarádů, ale celoživotní nasměrování vycházející z pevného a dobře reflektovaného hodnotového základu i řady dovedností a znalostí velmi cenných pro orientaci v současném složitém světě. Jednou z nejdůležitějších zkušeností, které se mladí lidé v těchto sdruženích učí, je zážitek toho, že ty nejcennější skutečnosti v lidském životě se nedají zaplatit – a že „zadarmo“ vůbec neznamená „bezcné“.

Zde je třeba doplnit, že organizací, které se prvořadě zabývají výchovou a vzděláváním dětí a mládeže a současně mají větší než zcela místní dosah, je u nás kolem 650. Jejich reprezentativní platformou, sdružující stovku těch nejzásadnějších, je Česká rada dětí a mládeže.¹

Co vše dobrovolná práce s dětmi a mládeží společnosti přináší?

1. Pokud bychom začali materiálně, poskytují organizace dětí a mládeže rodičům „hlídání“ jejich potomků ve volném čase, a to navíc v bezpečném prostředí dobré „party“ vrstevníků. To je však jen „vulgární“ základ. Aktivity během tohoto času mají totiž výrazný výchovný a vzdělávací potenciál.
2. Toto „neformální vzdělávání“, doplňující formální školní vzdělávání, je dobrovolné, záměrné, logicky strukturované, umožňuje učení se praktickou činností v prostředí vrstevníků za podpory dospělých. Děti a mladí lidé si při něm vyzkouší praktickou aplikaci poznatků naučených ve škole. Učí se ze zkušenosti, mohou dělat chyby, aniž by se báli postihu, protože i to je důležitou součástí učení. Mladí lidé získávají cenné „měkké kompetence“, tolik potřebné v dnešním světě, týkající se zejména tvořivosti, týmové spolupráce, řešení problémů, jazykových dovedností, multikulturního povědomí, empatie a smyslu pro vlastní iniciativu a zodpovědnost. Nezřídka pro ně mimoškolní činnost vyústí k nasměrování budoucího profesního rozvoje.

¹ www.crdm.cz

3. Mimoškolní aktivity v organizacích dětí a mládeže nabízejí alternativu pasivnímu a konzumnímu způsobu života, udržují zdravý životní styl prostřednictvím pohybu a pobytu na čerstvém vzduchu – ať již na víkendových akcích či letních (a mnohdy i zimních) táborech a dalších aktivitách v přírodě.
4. Prostředí organizací dětí a mládeže přispívá k vytváření sociálních vazeb, socializaci jedince do společnosti.
5. Kromě „měkkých kompetencí“ získávají mladí lidé i kompetence odborné, a pokud vytrvají déle i jako dobrovolníci, mohou je rozvinout do takové úrovně, že získají kvalifikace srovnatelné s výsledky formálního středoškolského či vysokoškolského vzdělávání. Přinášejí tedy přidanou hodnotu pro zaměstnavatele.²
6. Tyto aktivity přispívají k prevenci kriminality, představují výraznou protialkoholní a jinou primární protidrogovou prevenci, a tedy šetří prostředky, které by bylo nutné vynaložit na řešení zmíněných problémů.

Stát se prostřednictvím „Koncepce podpory mládeže na období 2014 – 2020“, schválené usnesením vlády ČR č. 342/2014 (dále jen „Koncepce 2020“), zavázal „přispět ke zvyšování kvality života mladých lidí, zejména prostřednictvím rozvoje jejich osobnosti tak, aby dokázali své potřeby přizpůsobovat neustále se měnícímu demokratickému prostředí a využívat svůj tvůrčí a inovativní potenciál v praxi i v aktivní participaci ve společnosti“. Uvedená koncepce úzce navazuje na Koncepti státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007 – 2013 a Strategii mládeže EU. Hlavním koordinátorem realizace Koncepce 2020 je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, na její realizaci se dále podílí Komora mládeže a 12 mezirezortních pracovních skupin. Samotná Koncepce 2020 má definováno 13 strategických cílů, mezi něž patří např. usnadňování rovného přístupu dětí a mládeže k právům a k informacím, rozšiřování nabídky volnočasových aktivit, zlepšování podmínek pro zaměstnanost mládeže, zapojení mládeže do rozhodovacích procesů, vytváření příznivých podmínek pro dobrovolnictví mladých lidí atd. (více viz www.msmt.cz/mladez/narodni-strategie-pro-mladez.)

Konkretizací této koncepce a jejích strategických cílů jsou „Programy státní podpory pro nestátní neziskové organizace na léta 2011 až 2015. Mezi těmito dotačními programy je tradičně nejvýznamnějším Program č. 1 – „Zabezpečení pravidelné činnosti NNO pro organizované D + M“ s finanční alokací okolo 100 mil. ročně. Druhým nejvýznamnějším je dlouhodobě Program č. 2 – „Podpora vybraných forem práce s neorganizovanými dětmi a mládeží“. Konečně je třeba zmínit program „Investiční rozvoj materiálně – technické základny mimoškolních aktivit D + M“ s finanční alokací okolo 25 mil. ročně. Z jeho názvu je patrné, že jde o program, v jehož rámci jsou poskytovány investiční dotace pro NNO. Do všech těchto i dalších programů podávají NNO každoročně své projekty zaměřené na podporu a rozvoj své vlastní činnosti a další aktivity určené široké veřejnosti. MŠMT tyto projekty posuzuje a podle jejich kvality je finančně podporuje (viz další kapitoly analýzy).

Na organizace dětí a mládeže však nelze v žádném případě nazírat jako na prosté příjemce veřejných prostředků. Tyto NNO generují značné hodnoty prostřednictvím dobrovolné práce. V důsledku existence dobrovolné práce dochází ke značným úsporám na straně zákonných zástupců dětí a ke zvýšení jejich kupní síly, což druhotně kladně posiluje rozvoj ekonomiky. Dobrovolná práce vedoucích současně šetří také prostředky veřejných rozpočtů. Ačkoliv dobrovolníci vytvářejí značné hodnoty, vzdávají se své mzdy, tzn. na tuto „mzdu“ nejsou obecně žádány žádné prostředky z veřejných rozpočtů.

Výpočty jasně dokládají (viz dále), že relace mezi vstupy (podpora z veřejných rozpočtů) a výstupy (dobrovolná práce oceněná průměrnou mzdou) jsou několikanásobně vyšší, než je tomu v komerčním sektoru. Tato efektivnost je rok od roku vyšší, neboť veřejná podpora se prakticky nemění a průměrná mzda roste.

Finanční objem dobrovolné práce vytvořený jen v rámci organizací ČRD M se v letech 2004 – 2007 pohyboval kolem dvojnásobku přijaté podpory pro veškeré NNO pracující s dětmi a mládeží. V letech 2008 – 2014 už se pohybuje objem této práce mezi dvouapůlnásobkem a trojnásobkem (!) přijaté podpory. Tento trend pokračuje dále, neboť podpora NNO z veřejných rozpočtů v nominálním vyjádření se prakticky nemění, zatímco mzda ve vzdělávání neustále roste. (Poznámka: ve Studii byla pro ocenění dobrovolné práce využita průměrná mzda ve vzdělávání, v rámci projektu SAFE je ocenění zpřesněno dle kategorií vykonávané práce.)

Znamená to, že ve všech zkoumaných obdobích oddíloví vedoucí a ostatní dospělí dobrovolníci jen v členských organizacích ČRD M trvale vytvářejí několikanásobně vyšší hodnotu, než všechny dětské a mládežnické NNO v ČR spotřebují na veškerou svoji činnost.

² O tom více Klíčová aktivita 6 – Uznávání neformálního vzdělávání v projektu Klíče pro život (www.kliceprozivot.cz)

PODPORA VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT S DĚTI A MLÁDEŽÍ Z VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ

Podporu členských organizací ČRD M je třeba chápat v kontextu celkové podpory volnočasových aktivit dětí a mládeže v rámci nestátních neziskových organizací. Centrum pro výzkum neziskového sektoru v Brně sestavuje na základě zadání od Rady vlády pro NNO každoročně materiál „Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů“ (dále „Rozbor NNO“). Je nutno zdůraznit, že do tohoto průzkumu nejsou zahrnovány veškeré tzv. neziskové organizace, ale jen ty, jež Rada vlády pro NNO tímto termínem označuje, tj. spolky a jejich organizační jednotky, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy. Hlavní nedostatky tohoto informačního zdroje jsou zejména:

- relativní neaktuálnost informací – materiál, jakkoliv užitečný, bývá vzat na vědomí vládou vždy až zkraye přespříštího roku, tj. veškeré údaje pro rok 2014 musely být pro účely této studie dopočítány
- obtížná srovnatelnost v delším časovém období (před rokem 2007):
 - a) teprve od r. 2007 včetně jsou sledovány dotace na obecní úrovni (zahrnuje i dotace z měst)
 - b) teprve od tohoto roku je používáno na všech úrovních jednotné „odvětvové třídění rozpočtové skladby“, kde se již přímo vyskytuje dotační titul, resp. výdajová položka 3421 „využití volného času dětí a mládeže“ (dříve: „zájmová a další volnočasová činnost pro děti a mládež“). V dalším textu využíváme již výlučně zkratku „výdaje na D + M“.

Výchozí tabulka ukazuje celkový vývoj objemu dotací pro NNO z veřejných rozpočtů. Tyto dotace samozřejmě zahrnují i vlastní financování výdajů na D + M (podrobněji rozvedeno v následující tabulce). Jedná se o nastínění rozpočtového financování v nominálním vyjádření, tedy bez ohledu na pokles kupní síly měny. Z důvodu srovnatelnosti s interním průzkumem prováděným v rámci ČRD M v letech 2004 – 2009 (viz kapitola č. 4) bylo nutno vzít do úvahy údaje v obdobné struktuře jako byl tento průzkum prováděn:

Tabulka 1: Vývoj podpory pro NNO z veřejných rozpočtů celkem (v mil. Kč, běžné ceny)

Dotace pro NNO celkem	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Státní rozpočet celkem, z toho	6 600	6 311	5 701	5 767	5 740	6 680	7 011	6 925
<i>MŠMT</i>	2 046	1 469	1 307	1 855	2 120	3 025	3 379	3 107
<i>z toho ostatní ministerstva</i>	4 554	4 842	4 394	3 912	3 620	3 655	3 632	3 818
kraje vč. Prahy	1 094	1 483	1 578	1 418	1 612	1 523	1 685	1 874
obce	3 165	3 731	2 672	2 579	2 727	2 889	3 263	2 823
státní fondy	300	179	225	574	782	678	775	990
Veřejné rozpočty celkem	11 159	11 704	10 176	10 338	10 861	11 770	12 734	12 611

Následující tabulka ukazuje vývoj vlastního financování výdajů na D + M z veřejných rozpočtů, v dolní části pak v poměru k celkovému objemu dotací pro NNO. Jedná se o nastínění rozpočtového financování opět v nominálním vyjádření:

Tabulka 2a: Podpora volnočasových aktivit dětí a mládeže v rámci veřejných rozpočtů (tis. Kč, běžné ceny)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Var. koef.
Státní rozpočet – nominálně	251 022	208 540	195 141	186 499	188 532	182 949	174 413	171 819	12,2%
<i>z toho MŠMT</i>	219 657	208 540	183 343	186 499	188 532	182 949	174 413	171 819	8,1%
<i>z toho ost. ministerstva</i>	31 365		11 798					0	-
kraje	35 477	40 498	41 766	35 419	31 582	36 310	37 942	33 954	8,6%
obce³	84 728	87 540	95 862	82 174	96 181	95 195	109 963	106 898	9,8%
Veřejné rozpočty celkem	371 227	336 578	332 769	304 092	316 295	314 454	322 318	312 671	6,0%
% z rozpočtu MŠMT	10,7%	14,2%	14,0%	10,1%	8,9%	6,0%	5,2%	5,5%	-
% z veřejných rozpočtů	3,3%	2,9%	3,3%	2,9%	2,9%	2,7%	2,5%	2,5%	-

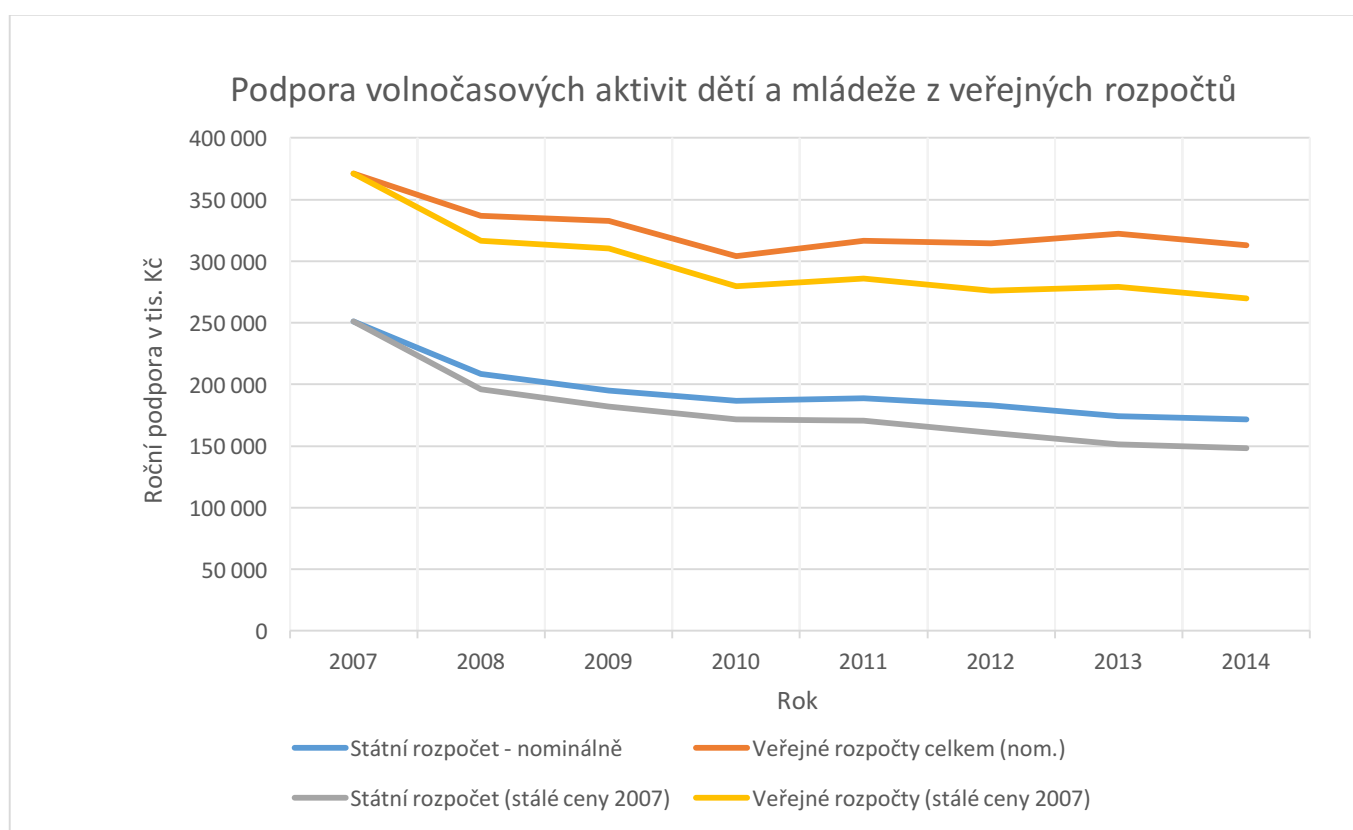
Vývoj výdajů na D + M v nominálním vyjádření musíme zkoumat jak samostatně, tak v relaci k celkovému objemu dotací pro NNO. Situace ve financování výdajů na D + M se nám na první pohled může jevit jako dosti stabilizovaná, neboť podpora aktivit D + M z veřejných rozpočtů vykazuje v rámci zkoumaných let hodnotu variačního koeficientu pouze ve výši 6% (variační koeficient je podíl směrodatné odchylky a průměru, tedy směrodatná odchylka činí pouze 6% ze střední hodnoty). Stejně tak se v uvedeném období prakticky nemění podíl financování výdajů na D + M z veřejných rozpočtů na celkovém objemu dotací pro NNO a pohybuje se mezi 2,5% a 3,3%. Co je však na první pohled evidentní, je nezadržitelný absolutní pokles **státního financování** výdajů na D + M, který se přechodně zastavuje pouze v letech 2010 – 2012 (var. koef. 12,2%). Výše financování v posledním roce 2014 je o 79 milionů, resp. o 31,6% nižší než hodnota z roku 2007, znovu opakujeme, že jde o pokles v nominálním vyjádření! V relativním poměru k celkovému objemu dotací to znamená, že zatímco v prvních třech letech činila podpora MŠMT až 14% z celkového objemu dotací pro NNO, v posledních dvou letech již jen málo přes 5%. Celkově jde o zjevné pokračování vývoje v předcházejících letech (blíže viz Studie). Tento výrazný pokles státního financování je naštěstí kompenzován vzrůstem financování **z obecních rozpočtů** (var. koef. 9,8%). Je třeba si ale uvědomit, že obecní rozpočty zahrnují velmi různorodou skupinu, od miliardových rozpočtů statutárních měst až po rozpočty malých obcí v objemu do jednoho milionu. Ale i tyto menší rozpočty musí pokrýt širokou škálu místních potřeb, které se mohou v jednotlivých letech výrazně lišit, takže celkově je třeba nazírat na obecní rozpočty jako na nestabilní a relativně nespolehlivý zdroj. Oproti tomu financování z **krajských rozpočtů** vykazuje celkově jen mírný absolutní pokles (var. koef. 8,6%). Tyto krajské rozpočty však i nadále tvoří pouze okrajový zdroj financování výdajů na D + M (celkově 11,5% z celkového rozpočtového financování – blíže viz tab. č. 3).

Vezmeme-li navíc v úvahu inflaci, pak bohužel musíme konstatovat, že soustavně **klesá reálná podpora nejen ze strany MŠMT, ale i pohledu všech veřejných rozpočtů!** Konkrétně v rozmezí uvedených let poklesla reálná podpora ze strany MŠMT o 103 mil., tedy o 40,9% a celková reálná podpora z veřejných rozpočtů o 101 mil, tedy o 27,3%. Tento nepříznivý vývoj je zobrazen v následující tabulce:

Tabulka 2b: Podpora volnočasových aktivit dětí a mládeže v rámci veřejných rozpočtů (tis. Kč, stálé ceny)

(Vyloučení vlivu inflace)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Var. koef.
Státní rozpočet	251 022	196 181	181 865	171 415	170 309	160 482	151 138	148 376	17,3%
<i>Bazické indexy (2007)</i>	1	0,782	0,724	0,683	0,678	0,639	0,602	0,591	
Veřejné rozpočty celkem	371 227	316 630	310 130	279 496	285 723	275 837	279 305	270 010	10,6%
<i>Bazické indexy (2007)</i>	1	0,853	0,835	0,753	0,770	0,743	0,752	0,727	

Výsledky uvedeného rozboru k tabulkám 2a a 2b jsou shrnuty do následujícího grafu:

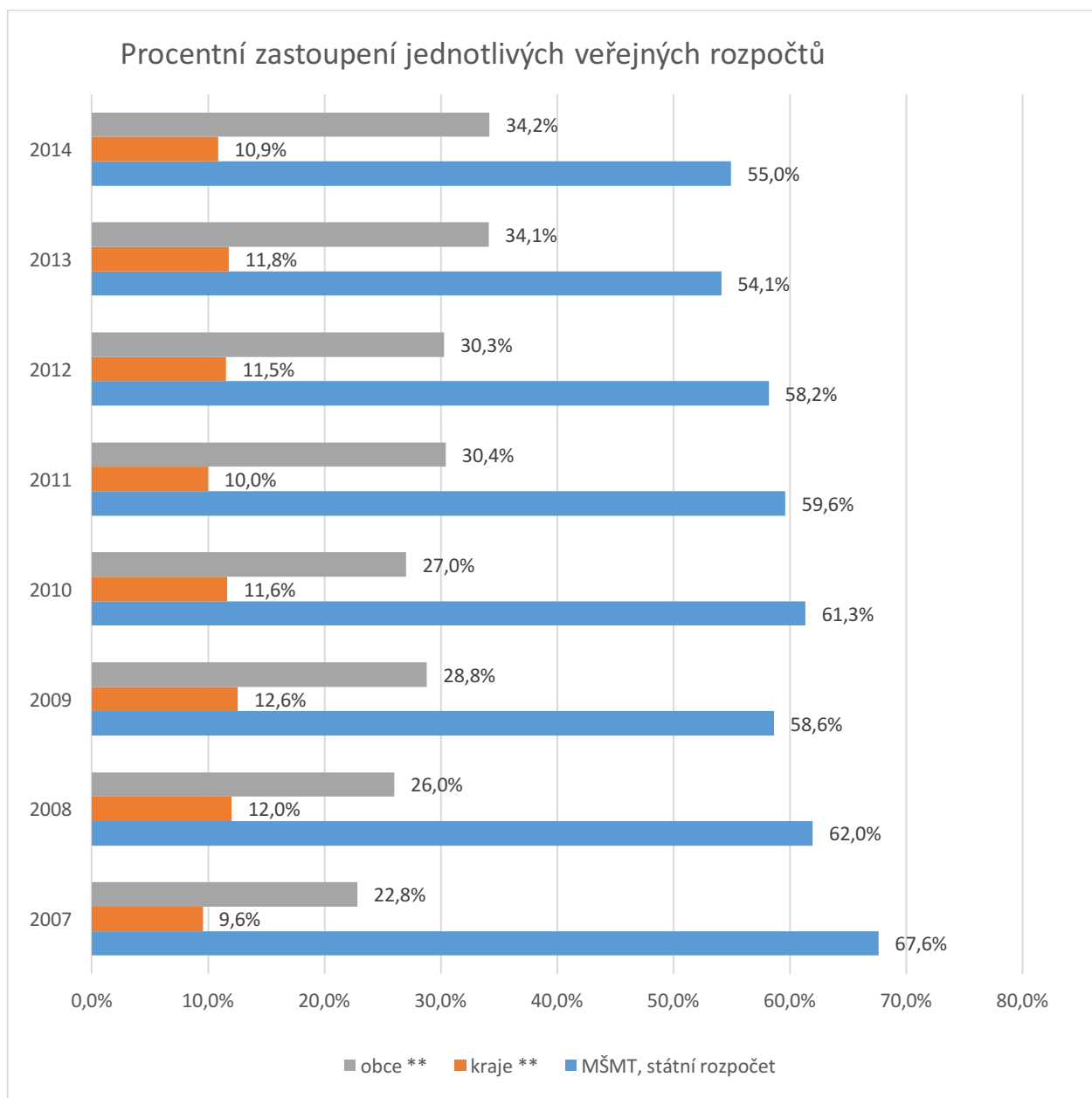

Graf 1: Podpora volnočasových aktivit dětí a mládeže z veřejných rozpočtů

Pokud se dále zaměříme na vývoj procentního zastoupení jednotlivých veřejných rozpočtů, tak je zřejmé, že v rozmezí zkoumaných let se podílelo MŠMT a ostatní ministerstva na financování D + M necelými 60%, ovšem jeho podíl každoročně klesá. Jak již bylo uvedeno výše, klesající podíl MŠMT je kompenzován vzrůstajícím podílem obcí, který v uvedeném rozmezí let činí v průměru již velmi významných 29,2%. Obecní rozpočty jsou tedy – s výše uvedenými výhradami – nezastupitelným zdrojem financování výdajů na D + M, s nímž do budoucna musíme počítat. Jedině podíl krajů lze hodnotit jako celkem stabilní, ovšem jde o okrajový zdroj financování ve výši 11,2%. Tyto skutečnosti jsou patrné z dále uvedené tabulky a dvou grafů:

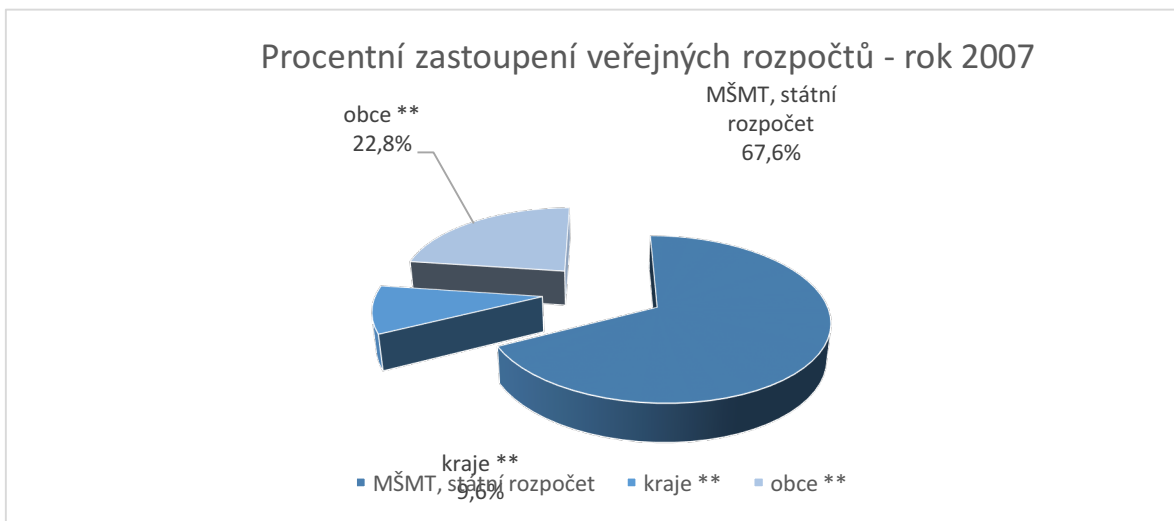
Tabulka 3: podpora volnočasových aktivit dětí a mládeže - v % z celkové podpory

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Celkem
MŠMT, státní rozpočet	67,6%	62,0%	58,6%	61,3%	59,6%	58,2%	54,1%	55,0%	59,6%
kraje **	9,6%	12,0%	12,6%	11,6%	10,0%	11,5%	11,8%	10,9%	11,2%
obce **	22,8%	26,0%	28,8%	27,0%	30,4%	30,3%	34,1%	34,2%	29,2%
Veřejné rozpočty celkem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

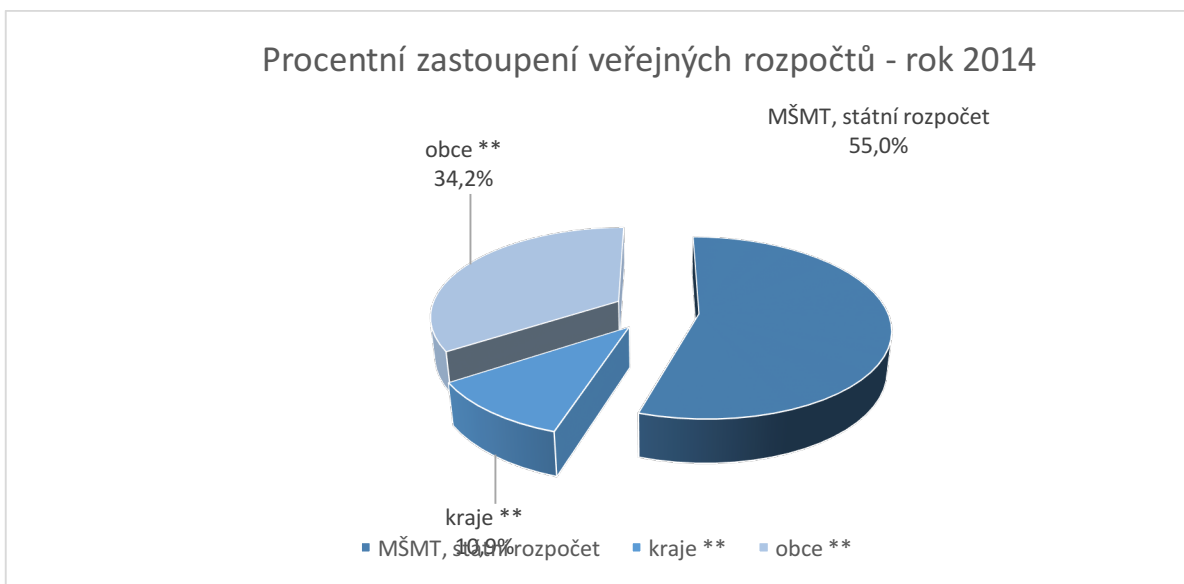

Graf 2: Procentní zastoupení jednotlivých veřejných rozpočtů

Nejvýraznější změna podílů financování je pak patrná mezi roky 2007 a 2014:

Graf 3: Procentní zastoupení veřejných rozpočtů - rok 2007

Graf 4: Procentní zastoupení veřejných rozpočtů - rok 2014

Z důvodů terminologické přesnosti je třeba v souvislosti s financováním z veřejných rozpočtů zmínit jak státní fondy, tak Strukturální fondy EU. Z porovnání tabulek č. 1 a 2a je patrné, že státní fondy se na financování výdajů na D + M nepodílejí vůbec. Poněkud jiná je situace u financování ze Strukturálních fondů, kde MŠMT přímo spravuje např. Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (jen v roce 2014 z něj bylo čerpáno po přepočtu 10,6 miliardy korun) či obdobný do budoucna zaměřený program Výzkum, vývoj a vzdělávání období 2014–2020. V rámci těchto OP bychom jistě našli několik prioritních os či přímo výzev, které mají určitý vztah k organizacím D + M, a v některých případech se tyto organizace staly i příjemci finančních prostředků. Rozhodně však zde **nejde o financování běžných, resp. pravidelných volnočasových aktivit D + M**, které jsou předmětem této analýzy. To je důvod, proč tento finanční zdroj nikde dále neuvažujeme.

Dosud jsme zkoumali pouze vývoj výdajů na D + M s ohledem na celkový vývoj dotací pro NNO. Tento pohled je nezbytné doplnit pohledem makroekonomickým, tj. srovnáním vývoje podpory pro D + M s vývojem makroekonomických veličin (HDP, průměrná mzda, výdaje státního rozpočtu celkem, skupiny výdajů SR atd.):

Tabulka 4: vývoj vybraných makroekonomických veličin

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kumulativní míra inflace (bazický index 2007)	1,000	1,063	1,073	1,088	1,107	1,140	1,154	1,158
Průměrná mzda - oblast vzdělávání (Kč / měs)	21 225	22 119	23 429	23 033	23 775	24 403	24 853	25 295
HDP (důchodová metoda, mld Kč)	3 831,82	4 015,35	3 921,83	3 953,65	4 022,41	4 047,68	4 086,26	4 266,14
Výdaje SR celkem (mld Kč)	1 092,28	1 083,94	1 167,01	1 156,79	1 155,53	1 152,39	1 173,13	1 211,60
Tělovýchova a zájmová činnost (mil. Kč)	4 802	4 333	3 466	2 730	2 984	3 636	3 820	3 452
Bazické indexy:	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Průměrná mzda ve vzdělávání	1,000	1,042	1,104	1,085	1,120	1,150	1,171	1,192
HDP	1,000	1,048	1,023	1,032	1,050	1,056	1,066	1,113
Výdaje SR celkem	1,000	0,992	1,068	1,059	1,058	1,055	1,074	1,109
Tělovýchova a zájmová činnost	1,000	0,902	0,722	0,568	0,621	0,757	0,795	0,719

Průměrná mzda vykazuje ze všech veličin nejprudší vývoj, neboť je též ovlivněna různými politickými tlaky a přímo nevyovídá o vývoji ekonomiky. Z toho důvodu jí můžeme z dalších úvah vyloučit s cílem provést srovnání vývoje v konzervativnějším duchu.

Činnost ČRDM ve vzdělávání a jejích členských organizací a dále i obdobných organizací D + M stojících mimo ČRDM je hrazena v rámci státního rozpočtu ve výdajové skupině 3 – služby pro obyvatelstvo. Zde se vyskytuje podskupina, přesněji oddíl „tělovýchova a zájmová činnost“ zahrnující pododdíly 341 – tělovýchova a 342 – zájmová činnost a rekreace. Výše výdajů v této podskupině značně kolísá (ve zkoumaném období od 2,730 mil. v roce 2010 do 4,802 mil. v roce 2007). Dominantní položkou v uvedené podskupině je právě podpora tělovýchovy, z oblasti podpory D + M sem patří i výstavba různých hřišť, zábavních parků, klubových zařízení dospělých apod., financování příspěvkově hrazených domů mládeže, tedy řada poměrně nesourodých položek. Tedy ani tuto veličinu nebudeme pro další porovnání uvažovat.

Z výše uvedeného vyplývá, že jako dostatečně průkazné autor považuje pro zkoumání makroekonomických relací vzít v úvahu dvě veličiny, a to:

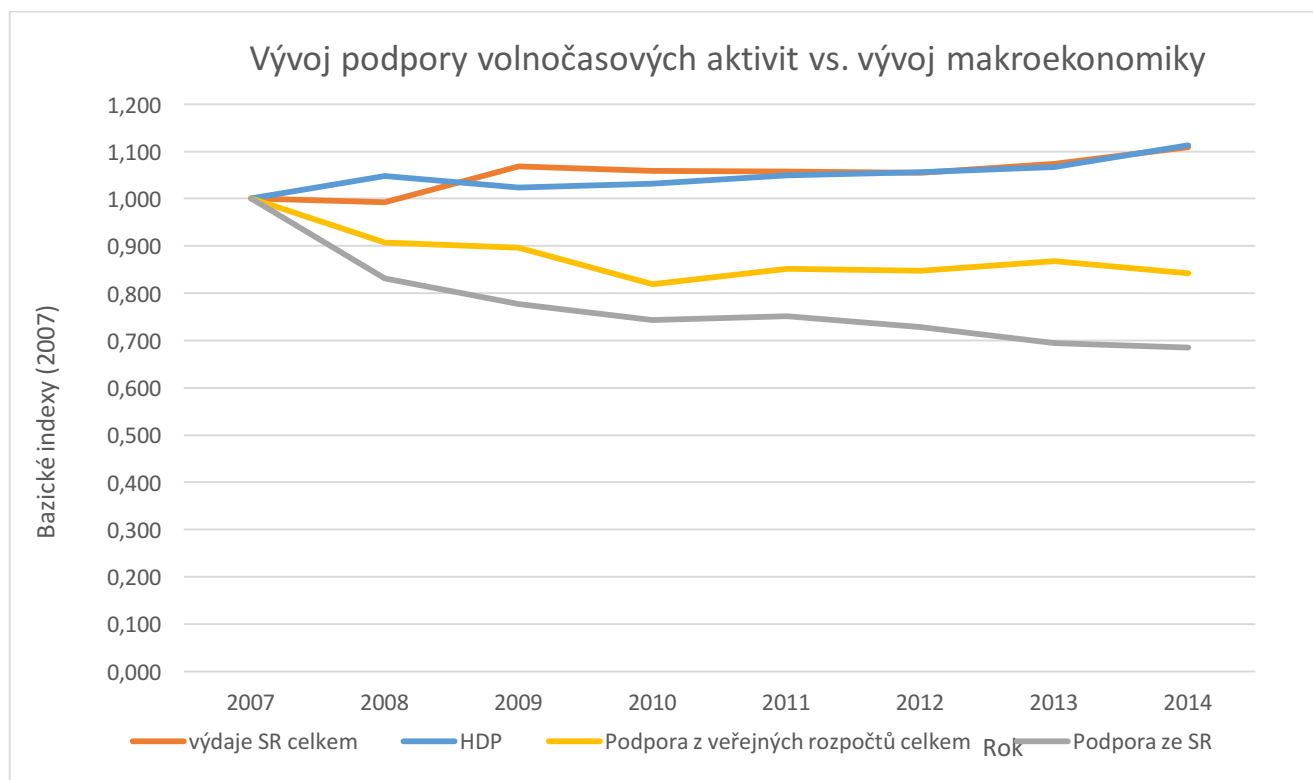
- vývoj hrubého domácího produktu
- vývoj výdajů státního rozpočtu celkem.

Samotná podpora volnočasových aktivit dětí a mládeže z veřejných rozpočtů měřená bazickými indexy se v návaznosti na tab. č. 2a vyvíjela takto:

Tabulka 5: Vývoj podpory volnočasových aktivit D + M z veřejných rozpočtů

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Podpora ze SR	1	0,831	0,777	0,743	0,751	0,729	0,695	0,684
Podpora z veřejných rozpočtů celkem	1	0,907	0,896	0,819	0,852	0,847	0,868	0,842

Porovnání vývoje makroekonomiky a veřejné podpory D + M je shrnuto v následujícím grafu:

Graf 5: Vývoj podpory volnočasových aktivit vs. vývoj makroekonomiky

Není třeba zvláště zdůrazňovat, do jaké míry zaostává tempo růstu podpory D + M za tempem růstu ekonomiky. Dramatické je přitom zvláště zaostávání růstu podpory z MŠMT, resp. ze státního rozpočtu.

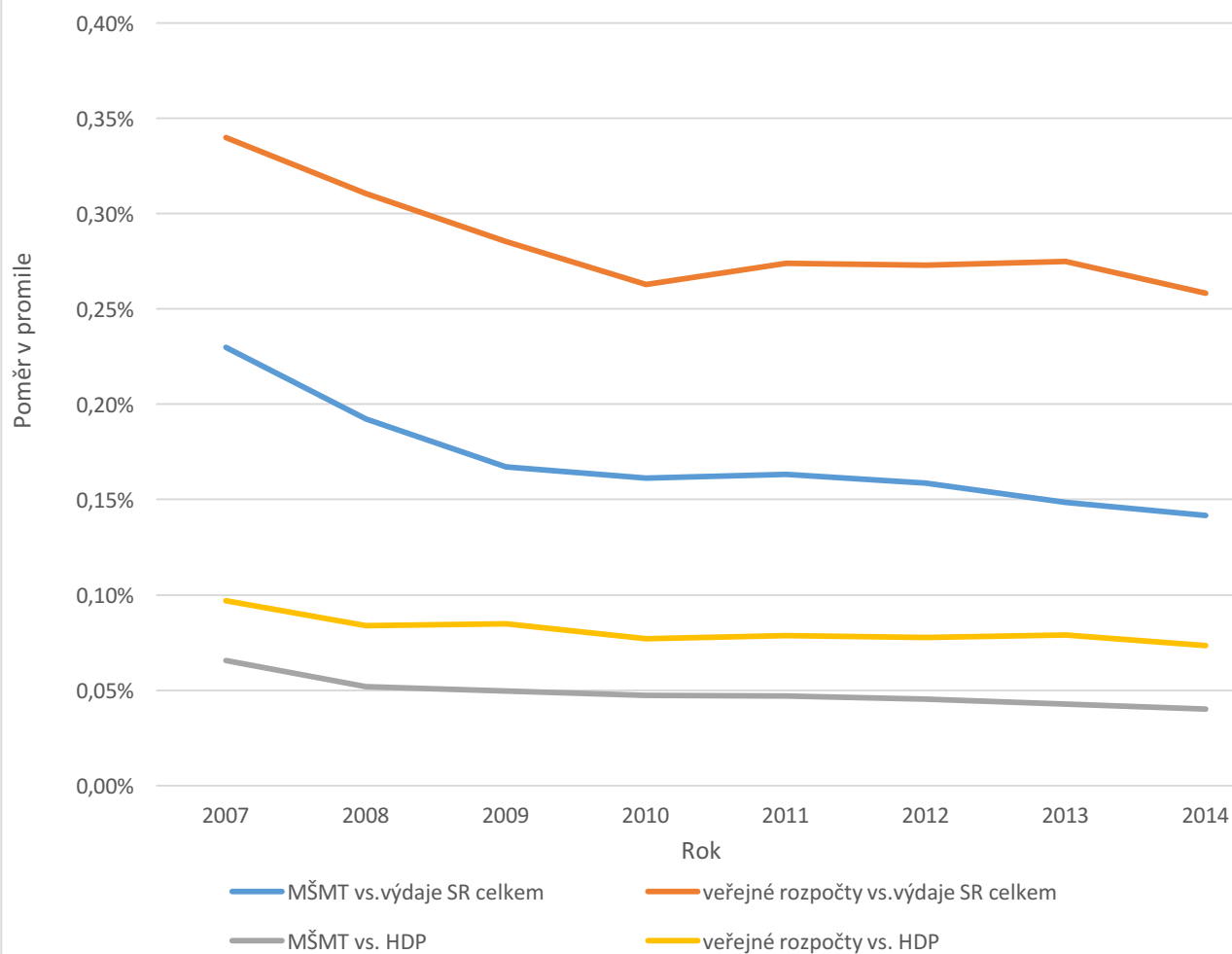
Jiným, ještě názornějším vyjádřením této skutečnosti je porovnání vývoje výdajů na D + M (tab. č. 2a) s vývojem vybraných makroekonomických veličin (tab. č. 4) formou podílů na těchto veličinách. Podíly jsou vyjádřeny v promile:

Tabulka 6: Poměry výdajů na volný čas D + M z veřejných rozpočtů

a) k výdajům státního rozpočtu:	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
MŠMT vs. výdaje SR celkem	0,2298%	0,1924%	0,1672%	0,1612%	0,1632%	0,1588%	0,1487%	0,1418%
veřejné rozpočty vs. výdaje SR celkem	0,3399%	0,3105%	0,2851%	0,2629%	0,2737%	0,2729%	0,2748%	0,2581%
b) k HDP:								
MŠMT vs. HDP	0,0655%	0,0519%	0,0498%	0,0472%	0,0469%	0,0452%	0,0427%	0,0403%
veřejné rozpočty vs. HDP	0,0969%	0,0838%	0,0849%	0,0769%	0,0786%	0,0777%	0,0789%	0,0733%

Následující grafické vyjádření zobrazuje opět trochu jiný pohled na již několikrát zmiňovaný absolutní pokles výdajů z veřejných rozpočtů na D + M, a to zejména výdajů z MŠMT. Vzhledem k tomu, že HDP roste pomaleji než výdaje SR celkem, tak je pochopitelné, že poměr podpory výdajů na D + M k výdajům SR (horní dvě křivky) vykazuje poněkud strmější pokles než ve vztahu k HDP (dolní dvě křivky). Druhý z uvedených poměrů vykazuje sice mírnější, ale též nezadržitelný pokles. Není bez zajímavosti, že samotný trend tohoto poklesu se téměř neliší u podpory z MŠMT a u podpory z veřejných rozpočtů celkem:

Poměr celkové dotační podpory volnočasových aktivit k HDP a výdajům SR

Graf 6: Poměr celkové dotační podpory volnočasových aktivit k HPD a výdajům SR

V roce 2010 proběhl v rámci členů ČRDM interní dotazníkový průzkum za období 2004 – 2009 (dále jen „interní průzkum“). Pečlivě připravený dotazník byl prostřednictvím vrcholového orgánu ČRDM přes ústředí jednotlivých členských organizací distribuován až k základním jednotkám organizací. Jeho otázky se týkaly zejména následujících oblastí, resp. přímo ukazatelů:

- jak se v letech 2004 – 2009 vyvíjela podpora členských sdružení ze strany MŠMT, krajů, obcí a ostatních veřejných zdrojů (EU fondy, grantové agentury, nadační subjekty)
- věková struktura členů základních jednotek
- průměrný počet aktivních dospělých (nad 18 let) v základních jednotkách
- kolik hodin týdně věnuje každý z aktivních dospělých na běžnou činnost
- kolik tzv. víkendovek se za rok pořádá, kolik hodin zaberou
- kolik aktivních dospělých a dětí na víkendovky jezdí.

Výstupem tohoto průzkumu byly hodnoty výše uvedených ukazatelů v období 2004 – 2009, s tím, že pro potřeby srovnatelnosti výsledků se Studií musely být hodnoty za rok 2010 dopočítávány (rok 2010 v dotaznících zahrnut nebyl). Relevantní odpovědi dorazily celkem od 11 členských organizací. Tím návratnost dotazníků pokryla celkově 30% – 40% základního souboru, tj. členské základny ČRDM (měřeno individuálními členy – fyzickými osobami). To je pro potřeby statistického zjišťování vzorek zcela postačující. Vzhledem k tomu, že v dalších letech srovnatelný průzkum neprobíhal, jsou jeho výstupy pro potřeby této analýzy stále nepostradatelné, zejména pokud jde o zjišťování informací o dotační podpoře členských organizací, věkové struktuře členské základny, počtu hodin dobrovolníků i cílové skupiny strávených při jednotlivých volnočasových aktivitách atd. Novější průzkum SAFE zjišťoval de facto precizně jen hodnotu dobrovolné práce na vzorku dobrovolníků z vybraných NNO a příslušný počet „odpracovaných“ hodin, zatímco ostatní ukazatele nikoliv (více o průzkumu SAFE v kapitolách č. 6 a 7.).

Širšími cíli provedeného šetření a následné analýzy bylo zejména:

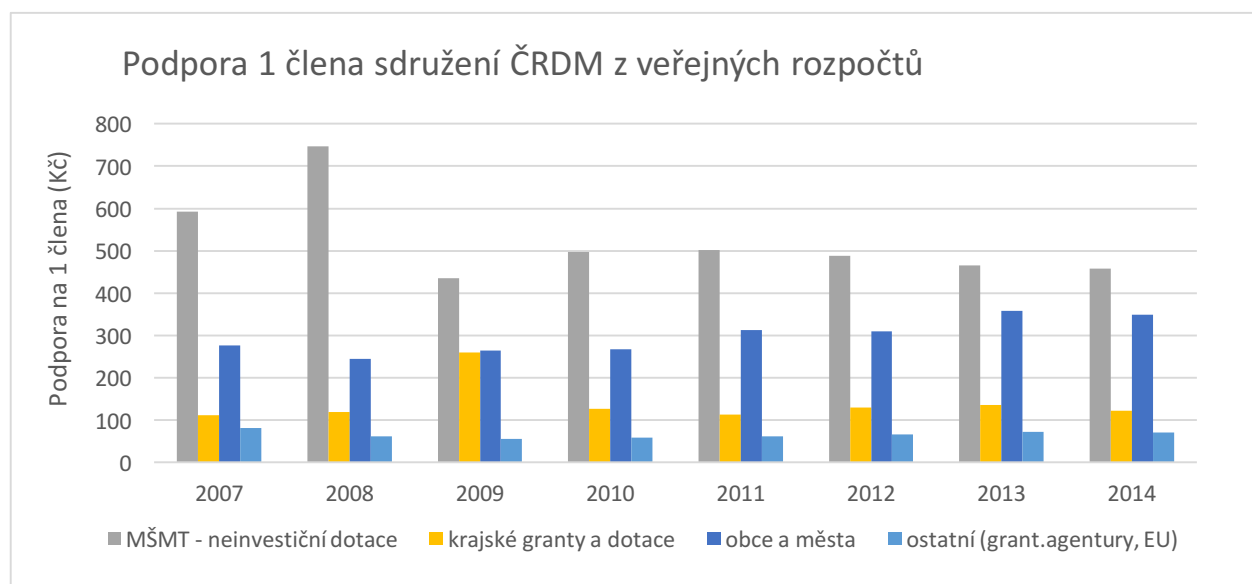
- zhodnotit vývoj a stabilitu podpory ze strany MŠMT, krajů a ostatních orgánů v přepočtu na 1 individuálního člena organizace sdružené v ČRDM, a to z absolutního i relativního pohledu
- zhodnotit vývoj podpory členů ČRDM ve vztahu k vývoji rozpočtové kapitoly „Oblast pro mládež“ MŠMT
- vymezit některé netradiční pohledy na prospěch, který organizace ČRDM přináší svým členům i nečlenům (např. zákonným zástupcům členů)
- určit vhodné hodnotové charakteristiky nutné pro vyjádření tohoto prospěchu
- sestavit rozšířený pohled na ekonomickou realitu organizace a nabídnout managementu trochu jiný pohled na jimi prováděnou činnost, než na jaký byli dosud zvyklí.
- poskytnout nový makroekonomický pohled na organizace dětí a mládeže jako na jistý sektor národního hospodářství, tj. rozšířit běžné pojetí otázky „jak byly utraceny peníze z veřejných prostředků“ o otázku „a co za tyto prostředky bylo získáno, čeho bylo dosaženo“.

V této kapitole částečně využijeme – po nutných extrapolacích – pouze zjištěné výsledky ze zkoumání dotační podpory členů ČRDM za roky 2004 – 2009, tj. za časové období pokryté Studií. Ostatní poznatky jsou přiměřeně použity v následujících kapitolách.

Podpora z veřejných rozpočtů v přepočtu na 1 člena ČRDM se v letech 2007 – 2014 v nominálním vyjádření vyvíjela takto:

Tabulka 7: vývoj podpory z veřejných rozpočtů na 1 člena organizací ČRDM a rok – nominálně (v Kč)

Finanční zdroj	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Var. koef
MŠMT - neinvestiční dotace	592,60	746,84	435,01	497,04	502,46	487,58	464,83	457,92	18%
krajské granty a dotace	112,46	119,17	260,08	126,94	113,19	130,13	135,98	121,69	33%
obce a města	277,11	245,46	265,01	267,78	313,42	310,21	358,34	348,35	13%
ostatní (grant.agentury, EU)	81,78	61,45	56,30	58,30	61,25	66,38	71,81	71,12	12%
Celkem	1 063,95	1 172,92	1 016,40	950,06	990,32	994,30	1 030,96	999,07	6%
<i>Počet členů ČRDM</i>	<i>199 160</i>	<i>206 829</i>	<i>206 599</i>	<i>211 454</i>	<i>212 503</i>	<i>210 324</i>	<i>212 479</i>	<i>213 429</i>	

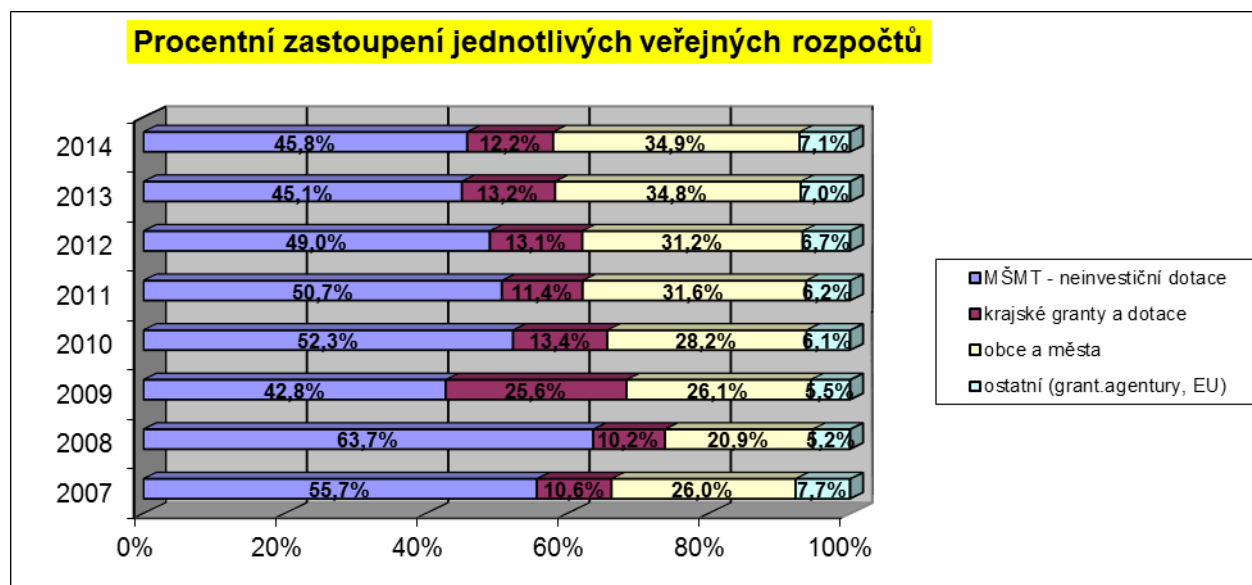
Graf 7: Podpora 1 člena organizací ČRDM z veřejných rozpočtů

V procentním vyjádření se podpora z veřejných rozpočtů v přepočtu na 1 člena ČRDМ vyvíjela takto:

Tabulka 8: vývoj podpory z veřejných rozpočtů na 1 člena organizací ČRDМ v % z celk. podpory:

Finanční zdroj	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
MŠMT – neinvestiční dotace	55,7%	63,7%	42,8%	52,3%	50,7%	49,0%	45,1%	45,8%
krajské granty a dotace	10,6%	10,2%	25,6%	13,4%	11,4%	13,1%	13,2%	12,2%
obce a města	26,0%	20,9%	26,1%	28,2%	31,6%	31,2%	34,8%	34,9%
ostatní (grant. agentury, EU)	7,7%	5,2%	5,5%	6,1%	6,2%	6,7%	7,0%	7,1%
Celkem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Graf 8: Procentní zastoupení jednotlivých veřejných rozpočtů:

Z tabulek č. 7 a 8 a navazujících grafů je patrné, že podpora ze strany MŠMT značně kolísá. Ve srovnání s celkovým financováním D + M z rozpočtu MŠMT (tab. č. 2a) pak podpora členů ČRDМ dosahuje zhruba dvojnásobných hodnot variability – hodnota variačního koeficientu 18% pro podporu z MŠMT znamená, že průměrná odchylka činila téměř jednu pětinu od celkové výše podpory(!). V případě krajských rozpočtů činí tato průměrná odchylka dokonce skoro jednu třetinu od průměrné výše podpory (po vyloučení extrémní hodnoty z roku 2009 by variabilita vycházela však jen okolo 6%). Naopak za nejstabilnější zdroj lze považovat městské a obecní rozpočty (var. koef. = 13%), ty se však v kontextu sedmiletého vývoje na celkovém financování nepodílejí ani jednou třetinou. Obdobně nízkou variabilitu pak vykazují ostatní zdroje (12%), vzhledem k jejich doplňkovému charakteru však příliš významně nepříspěívají ke stabilitě financování výdajů na D+M u členských organizací ČRDМ. Na uklidněnou je třeba závěrem poznamenat, že úhrnná variabilita podpory na 1 člena ČRDМ ve výši 6% koresponduje s celkovou variabilitou výdajů na D + M z veřejných rozpočtů (tab. č. 2a).

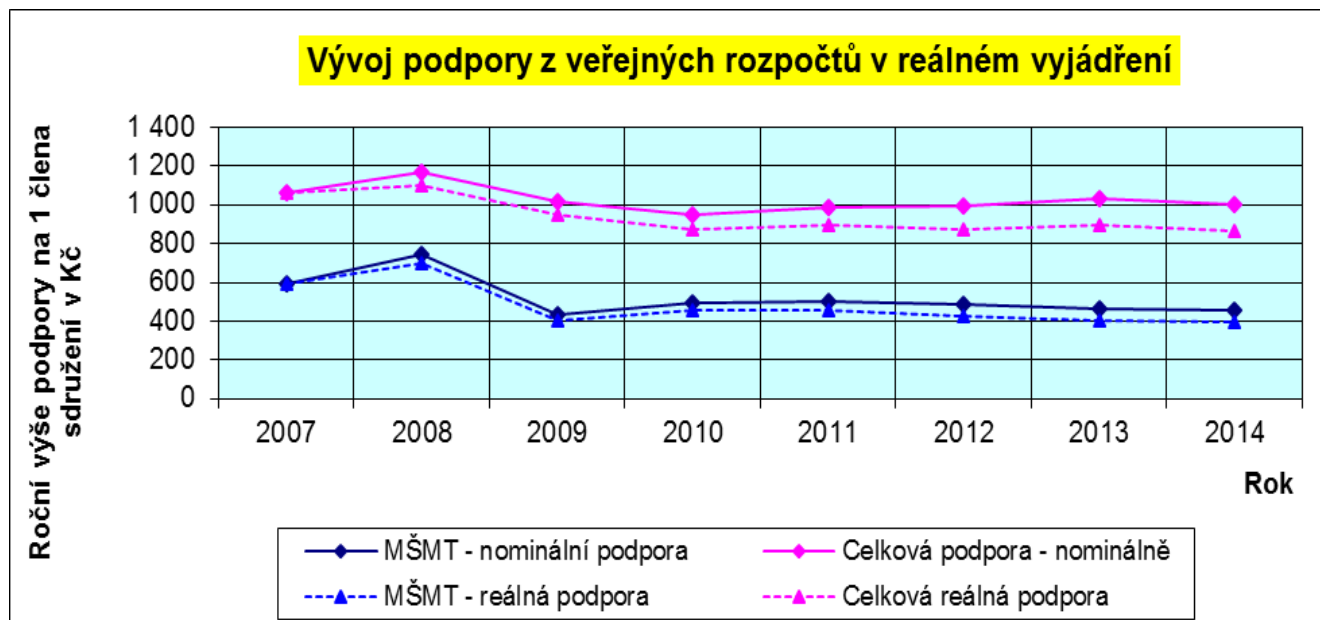
Z hlediska absolutní výše podpory na člena je patrné, že úbytek zdrojů z MŠMT je víceméně kompenzován krajskými či obecními rozpočty do té míry, že v rozmezí zkoumaných let se drží prakticky na neměnné úrovni kolem 1.000 Kč na člena a rok (při tom abstrahujeme od extrémního výkyvu v r. 2009 – skokové zvýšení krajské podpory v tomto roce dokládá pouze

jednorázovou vyšší úspěšnost členů ČRD M při podávání žádostí o dotace a granty neboť vůbec nekorresponduje s vývojem celkové krajské podpory pro D + M dle tab. 2a).

Na první pohled bychom tedy mohli být se stavem financování členských organizací ČRD M spokojeni, avšak jen do té doby, než si uvědomíme, že jsme doposud hovořili o vývoji v **nominálním vyjádření**. Očistíme-li však tento vývoj o vliv inflace, následně zjistíme, že v reálném pojetí poklesla podpora MŠMT během osmi let o 197 Kč na člena a rok a ani celková podpora z veřejných rozpočtů zdaleka nesetřvala na stejné úrovni:

Tabulka 9: vývoj podpory z veřejných rozpočtů na 1 člena organizací ČRD M a rok – očištěno o vliv inflace

Ukazatel	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
MŠMT - nominální podpora	592,60	746,84	435,01	497,04	502,46	487,58	464,83	457,92
Celková podpora - nominálně	1 063,95	1 172,92	1 016,40	950,06	990,32	994,30	1 030,96	999,07
Roční míra inflace (ČSÚ)	2,8%	6,3%	1,0%	1,5%	1,9%	3,3%	1,4%	0,4%
Kumulativní míra inflace	100%	106,3%	107,3%	108,8%	110,7%	114,0%	115,4%	115,8%
MŠMT - reálná podpora	592,6	702,58	405,41	456,84	453,89	427,70	402,80	395,44
Celková reálná podpora	1063,95	1 103,41	947,25	873,22	894,60	872,19	893,38	862,76

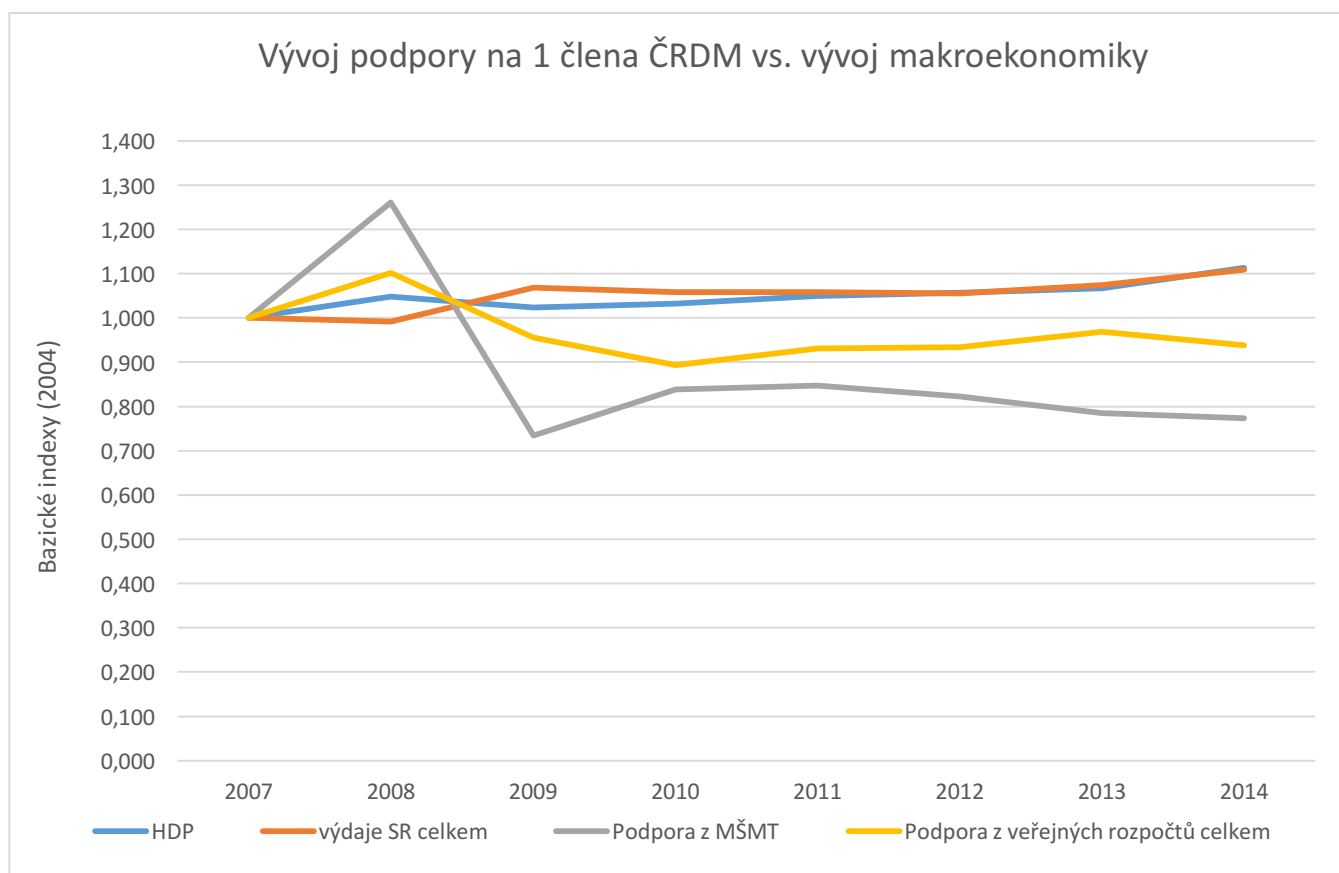
Graf 9: Vývoj podpory z veřejných rozpočtů v reálném vyjádření

Nyní provedeme porovnání vývoje podpory na 1 člena ČRDM ve vztahu k vývoji makroekonomických veličin (HDP, výdaje SR), a to obdobně jako bylo uvedeno pro vývoj podpory D + M celkem v předchozí kapitole. Otázky výběru vhodných makroveličin nyní tedy již ponecháváme bez komentáře.

Tabulka 10: vývoj podpory na 1 člena ČRDM měřený bazickými indexy (rok 2007 = 100%)

Vývoj podpory na 1 člena ČRDM	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Podpora z MŠMT	1,000	1,260	0,734	0,839	0,848	0,823	0,784	0,773
Podpora z veř. rozpočtů celkem	1,000	1,102	0,955	0,893	0,931	0,935	0,969	0,939

Graf 10: Vývoj podpory na 1 člena vs. vývoj makroekonomiky

Celkové zaostávání růstu podpory organizací dětí a mládeže za růstem HDP a výdajů SR je na první pohled opět patrné. Přesněji řečeno, zatímco obě vybrané makroveličiny rostou, byť jen mírně, pak podpora výdajů na D + M klesá. Nejvýraznější přitom je každopádně prudký propad podpory z rozpočtu MŠMT po r. 2008. V následujících letech pak vývoj podpory z MŠMT rok od roku více zaostává nad vývojem podpory z veřejných rozpočtů celkem, konkrétně v posledním zkoumaném roce již o 16,6%. Cílový stav v roce 2014 je takový, že již zhruba ve stejné míře zaostává vývoj podpory z veřejných rozpočtů za vývojem obou makroveličin, jako vývoj podpory z MŠMT zaostává za podporou z veřejných rozpočtů. Obě tyto skutečnosti jsou dobře patrné z grafu.

Závěrem provedeme zhodnocení relativní výše podpory k SR a HDP. Vzhledem k tomu, že výsledkem interního průzkumu bylo stanovení „ministerské“ a celkové podpory na 1 člena, musíme nejprve provést zpětnou projekci celkové výše podpory členů ČRDM, a to zvláště z MŠMT a z veřejných rozpočtů celkem:

Tabulka 11: zpětná projekce celkové výše podpory členů ČRD

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Průměrná roční podpora na člena z MŠMT (Kč)	592,60	746,84	435,01	497,04	502,46	487,58	464,83	457,92
Průměrná roční podpora na člena z veřejných rozpočtů (Kč)	1 063,95	1 172,92	1 016,40	950,06	990,32	994,30	1 030,96	999,07
Počet členů ČRD	199 160	206 829	206 599	211 454	212 503	210 324	212 479	213 429
Celková podpora z MŠMT (tis. Kč)	118 022	154 468	89 879	105 101	106 774	102 550	98 767	97 733
Celková podpora z veř. rozpočtů (tis. Kč)	211 896	242 594	209 987	200 894	210 446	209 125	219 057	213 231
% z celkových výdajů na D + M (tab. č. 2a)	57,1%	72,1%	63,1%	66,1%	66,5%	66,5%	68,0%	68,2%

Z posledního řádku tabulky vyplývá, že zhruba 2/3 výdajů na D + M z veřejných rozpočtů jsou vynakládány na činnost členských organizací ČRD, což je vzhledem k jejich masivní a stabilní členské základně přes 200 000 členů jistě stav více než oprávněný. Porovnáním s tab. 7 zjistíme, že variabilita celkové podpory členských organizací ČRD z MŠMT ve výši 17,2% se prakticky neliší od variability podpory na jednoho člena (18,2%). Tento poznatek tolik nepřekvapí, uvědomíme-li si, že počet individuálních členů ČRD se v rozmezí zkoumaných let prakticky nezměnil. Tutéž úvahu můžeme bezesbytku vztáhnout i na podporu z veřejných rozpočtů celkem (variabilita celkové podpory 5,4%, variabilita podpory na 1 člena 6,1 %)

Poznámky k tab. č. 11:

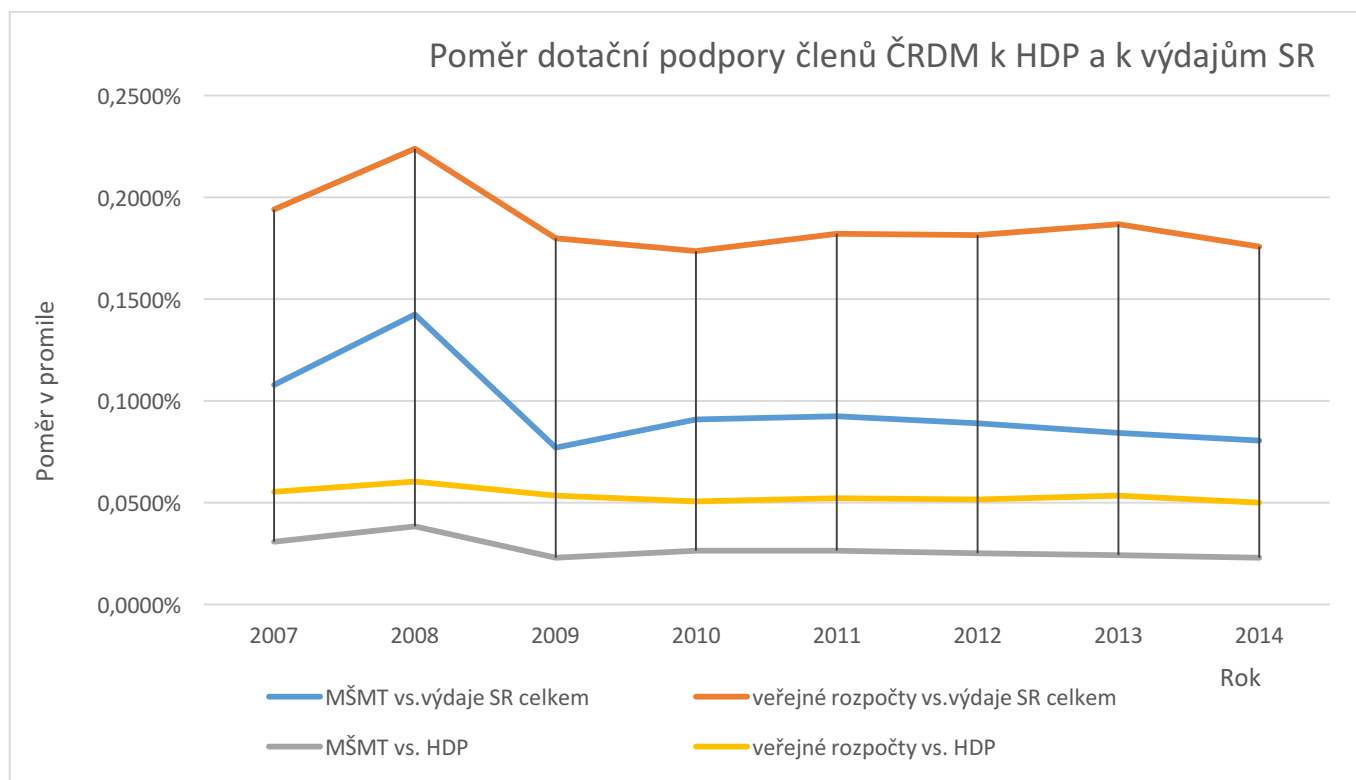
- Hodnoty variačních koeficientů citované výše v textu nejsou v tabulce uvedeny.
- Údaje o členské základně ČRD uvedené v tabulce vycházejí z průběžně vedené interní evidence.

V dalším kroku již můžeme provést porovnání k SR a HDP:

Tabulka 12: poměr podpory členů ČRD

k výdajům státního rozpočtu (v promile)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
MŠMT vs. výdaje SR celkem	0,1081%	0,1425%	0,0770%	0,0909%	0,0924%	0,0890%	0,0842%	0,0807%
veřejné rozpočty vs. výdaje SR celkem	0,1940%	0,2238%	0,1799%	0,1737%	0,1821%	0,1815%	0,1867%	0,1760%
K hrubému domácímu produktu (v promile)								
MŠMT vs. HDP	0,0308%	0,0385%	0,0229%	0,0266%	0,0265%	0,0253%	0,0242%	0,0229%
veřejné rozpočty vs. HDP	0,0553%	0,0604%	0,0535%	0,0508%	0,0523%	0,0517%	0,0536%	0,0500%

Graf 11: Poměr dotační podpory členů ČRDM k HDP a k výdajům SR

Krátkodobě příznivý vývoj v roce 2008 a částečně pak 2010 je opět spíše dokladem nestability financování, tento výkyv se výrazněji projevuje ve vztahu k SR a méně ve vztahu k HDP. Od roku 2010 včetně pak můžeme pozorovat mírnější celkový pokles ve vztahu k HDP než ve vztahu k SR. Důvodem jsou již jednou zmiňovaná odlišná tempa růstu obou makroekonomických veličin (srov. tab. č. 4).

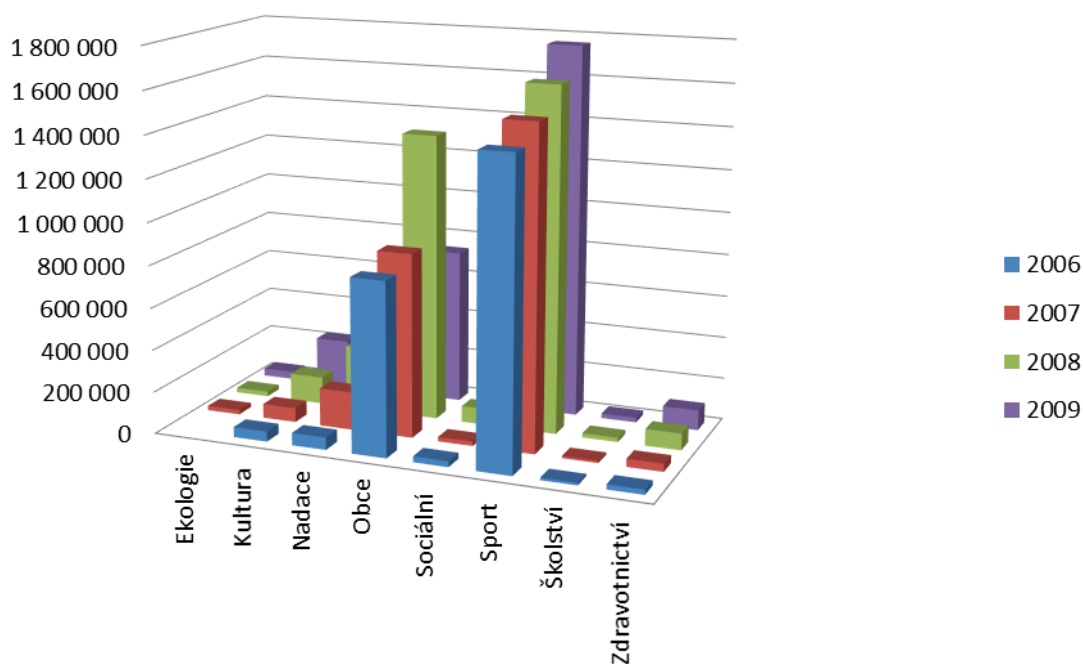
ČRDM a její členské organizace jsou si vědomy omezenosti finančních prostředků určených na volnočasové aktivity dětí a mládeže v rozpočtech MŠMT popř. jiných ministerstev, krajů a obcí. O jejich celkově sestupném trendu bylo již dostatečně pojednáno v předchozích kapitolách. Z toho důvodu se ČRDM snaží trvale hledat další zdroje pro naplnění svých cílů. Stejně tak činí jednotlivé členské organizace. Nové možnosti se otevřely po vstupu ČR do EU, vzhledem k administrativní náročnosti projektů financovaných z evropských fondů zůstává tato možnost zejména pro malé mládežnické spolky většinou nedostupná.

Dalším potencionálním zdrojem financování D + M jsou „odvody z loterií a jiných podobných her (dále jen „příjmy z hazardu“)“ dle stále platného Zákona č. 202 / 1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách (dále jen „zákon o loteriích“)

Pokud se ohlédneme zpět, je třeba krátce připomenout, že situace ve zdanění hazardu byla po dlouhých 20 let (1991 – 2011) prakticky neměnná a byla založena na principu tzv. daňové výjimky. Znamenalo to, že loterijní a obdobné společnosti byly zdaněny zcela odděleně od Zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, kde bylo stanoveno osvobození příslušných příjmů. Způsob zdanění byl stanoven přímo v ust. §4, odst. 2 Zákona o loteriích (ve znění platném do 31. 12. 2011). Na základě této daňové výjimky – velmi zjednodušeně řečeno – loterijní společnosti **odváděly část z jejich hrubého zisku na veřejně prospěšný účel, který si samy určily, a to tomu subjektu, který si též samy vybraly**. Samotná výše odvodu se stanovila dle progresivní sazby od 6% do 20% z hrubého zisku (v podstatě rozdílu mezi přijatými a vyplacenými sázkami). Konečnými příjemci odvodu byly nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti a občanská sdružení. Z hlediska daňové teorie se tedy jednalo o 100% daňovou asignaci (při poskytnutí „daru“ si dárce sám určuje, kam poputuje celá částka daně), což je princip v českém daňovém řádu dodnes zcela ojedinělý. Veřejně prospěšný účel byl přitom §4 odst. 2 staré právní úpravy poměrně vágně ohraničen jako „sociální, zdravotní, sportovní, ekologický, kulturní nebo jinak veřejně prospěšný“. Státní orgány vykonávající státní dozor přitom měly jen omezené možnosti kontrolovat, jak konkrétně bylo s daným odvodem naloženo. V podstatě mohly jen vyžadovat údaje o tom, do které společnosti byla jaká částka odevzdána a jak byl obecně deklarován příslušný veřejně prospěšný účel. Je třeba přiznat, že i v tehdy platném pojetí zákona o loteriích šlo i dobrovolnou práci s D + M pokládat za veřejně prospěšný účel. Dle orientačních šetření ČRDM však šlo o vysloveně okrajovou záležitost (např. příspěvky na výstavbu táborových základen hrazených v rámci „sociální“ oblasti).

Pro názornost dále uvádíme graf vypovídající o tom, na jaké „veřejně prospěšné účely“ odvody z loterií v minulých letech fakticky směřovaly. Jedná se sice o průzkum MF ČR jen z let 2006–2009, avšak trend byl po celých zmíněných 20 let platnosti „starého“ loterijního zákona stejný. Patrná byla absolutní dominance výdajů na sportovní účely a jejich trvale rostoucí trend. V posledních zkoumaných letech se výdaje na sport přiblížily již hodnotě dvou miliard ročně. Částečně významné byly ještě výdaje obcím. Bylo by nad rámec této analýzy zjišťovat, na jaké konečné účely prostředky určené obcím směřovaly. Nicméně sociální oblast, kde jsou zahrnuty zlomkem i zmíněné výdaje na volnočasové aktivity D + M, dosahovala celkově hodnot maximálně jednotek procent. Totéž lze říci pro všechny ostatní veřejně prospěšné účely. Údaje jsou v tisících Kč:

Prostředky z loterií věnované na veřejně prospěšné účely

Graf 10: Prostředky z loterií věnované na veřejně prospěšné účely

ČRDM a její členské organizace byly mezi prvními subjekty, které dlouhodobě usilovaly o změnu tohoto neúnosného stavu. Ta nastala až v souvislosti s reformou veřejných financí, a to konkrétně zákonem č. 458/2011 Sb., z 20. 11. 2011, o změně zákonů souvisejících se zřízením jednoho inkasního místa a dalších změnách daňových a pojistných zákonů. Tímto zákonem byl již s účinností od 1. 1. 2012 významně změněn i zákon o loteriích. Do tohoto zákona byla vložena nová část šestá, která stanoví způsob zdanění příjmů z hazardu (přesněji: dílčího základu odvodu) jednotnou sazbou 20%. Kromě toho byla stanovena pevná část dílčího základu odvodu u technických her ve výši 55 Kč za každý hrací přístroj a den. Nejpodstatnější změnou však bylo to, že **odvody začaly již směřovat přímo do státního rozpočtu, a následně se začaly přerozdělovat mezi státní rozpočet a obecní rozpočty. Majitelé loterijních společností tedy definitivně ztratili možnost určovat, kam přímo bude jejich odvod směřovat.** Nově je toto rozhodnutí na poslancích Parlamentu ČR a zastupitelích nižších územně správních celků – obcí a měst. Do druhového třídění rozpočtové skladby nově přibily daňové příjmové položky 1351 – „odvod z loterií a podobných her kromě výherních hracích přístrojů“ a 1355 – „odvod z výherních hracích přístrojů“. V prvních letech účinnosti novelizovaného loterijního zákona byly tyto příjmové položky naplněny částkou okolo 5,5 mld. Kč ročně. Přerozdělování daňových příjmů ze SR zpět do obecních rozpočtů probíhalo (a dosud probíhá) v tomto poměru:

- U tzv. technických her se přerozděluje 30% z vybraných odvodů
- U ostatních loterií se přerozděluje 80% z vybraných odvodů.

Samotný poměrný způsob rozdělení mezi jednotlivé obce se stanoví podle objektivních kritérií (počet hracích přístrojů, katastrální výměra obcí, počet obyvatel atd.) a je dán zákonem o loteriích a Zákonem č. 243/2000 Sb. (zákon o rozpočtovém určení daní).

Ale na jaké výdaje tedy nově příjmy z hazardu vlastně směřují? Bylo by velmi obtížné zjišťovat, do jaké míry v souvislosti s posílením veřejných rozpočtů o zmíněné nové druhy daňových příjmů dochází po 1. 1. 2012 k zlepšení financování výdajů na D+M. Nahlédneme-li do posledních třech sloupců tabulek č. 1 až 9 (roky 2012 až 2014), tak rozhodně žádný kladný posun ve financování D + M nepozorujeme, spíše naopak. To už bylo podrobně rozebráno v předcházejících kapitolách. Jisté je, že **ve veřejných rozpočtech se objevil nový druh daňových příjmů, kdežto dříve příjmy z hazardu putovaly přímo z loterijních společností do jimi vybraných subjektů.** V případě měst a obcí záleží jen na zastupitelích příslušných ÚSC, kam oněch 30%

resp. 80% příjmů z hazardu, resp. onen zlomek na ně připadající, budou konkrétně směřovat – zda právě na D+M, či do jiné oblasti.

Pod čarou autor poznamenává, že tradiční směrování výnosů z hazardu do sportu má však své vyjádření i v relativně novém ust. §41da loterijního zákona: „Peněžité dary Českému olympijskému výboru na účely tělovýchovné a sportovní“ mohou být **plně (!) odečteny** od odvodu z loterií a kurzových sázek, a to až do výše 25% tohoto odvodu. Jiný než tento účel daru zákon nezná. Porovnejme to skutečností, že obecně se tzv. „sponzorské dary“ odečítají jen od **základu** daně, což znamená, že fyzická osoba si daňovou povinnost zkrátí jen o 15% daru (max. do 15% základu daně) a právnická osoba o 19% z poskytnutého daru (max. do výše 10% základu daně). Tím zjišťujeme, že daňové výjimky ani se zásadní novelizací loterijního zákona z něj zcela nevytizely.

Počátkem roku 2015 předložilo MF ČR do vnějšího připomínkového řízení dva nové zákony, a to návrh zákona o hazardních hrách a s ním související návrh zákona o dani z hazardních her, které by v souhrnu měly nahradit dnes již čtvrtstoletí starý loterijní zákon. Mezi hlavní body navrhované úpravy patří zejména:

- Harmonizace legislativy v oblasti on-line sázení a loterií s požadavky ES, včetně umožnění legálního působení zahraničních provozovatelů
- Zajištění dodatečných fiskálních příjmů zdaněním hazardních her na internetu
- Přiblížení sazeb daní z hazardu okolním zemím (diferencované sazby oproti jednotným 20% – pro technické hry 35%, pro „živé“ hry, loteria a binga“ 30%, pro kusové sázky a tomboly 25%).
- Zvýšení celkového výběru daní až o 6 mld. Kč
- U technických her jiné procentní rozdělení výnosů mezi stát a obce (obce jen 45% místo dosavadních 80%).
- Z jednoho hracího automatu se má platit dvojnásobná pevná sazba (110 Kč za den místo dosavadních 55 Kč).

Důvodová z práva k novým zákonům o hazardu se odvolává na Programové prohlášení vlády, dle kterého má být snižován počet hracích přístrojů a tím i lidí, kteří jsou na hrách závislí. To má i své fiskální vyjádření – roční náklady na hazard činí až 16 ml, což je o cca 10 mld. více, než dosud stát z hazardu ročně vybere. Přes omezení počtu hracích přístrojů však mají dle představ MF stoupnout příjmy SR z hazardu a příjmy obcí mají zůstat minimálně zachovány, což je na první pohled poněkud rozporný požadavek. Řešením má být údajně zmíněné zvýšení odvodových sazeb. Zda se tyto představy MF naplní či naopak dojde k nárůstu tzv. šedé ekonomiky, ukáže jen další vývoj.

Jisté je však, že tradiční preference výdajů na sport dostává nyní poněkud konkrétnější a z pohledu ČRD M též pozitivnější podobu: až **tři miliardy z dodatečného výběru odvodů mají být použity na podporu mládežnických sportovních klubů, rozvoj sportu ve školách a na další sportovní aktivity mládeže**. Důvodová zpráva obsahuje i konkrétní částky na jednotlivé sportovní aktivity D + M (podpora plavecké výuky v ZŠ, školní sportovních klubů, podpora tělovýchovných jednot D+M, částka na údržbu a provoz jejich sportovního zázemí atd.). Tyto představy navazují na Programové prohlášení vlády, dle něhož by nejprve měla vzniknout „Koncepce státní podpory a organizace sportu“ a v návaznosti na to návrh nového zákona o podpoře sportu. **Zmíněné mládežnické sportovní kluby apod. lze do jisté míry považovat za „sesterské“ organizace ČRD M a jejich členských organizací, neboť paralelně kladně ovlivňují stejnou cílovou skupinu – děti a mládež.**

Autor se domnívá, že jde o další drobný vítaný posun ve využití příjmů z hazardu, o něž ČRD M dlouhodobě usiluje. Musíme si však závěrem uvědomit, že vše je zatím jen ve fázi Programového prohlášení vlády a navazujících důvodových zpráv. Otázka je, zda se dodatečné rozpočtové příjmy ve výši 6 mld. vůbec zrealizují a do jaké míry se navýší rozpočtové výdaje ve prospěch sesterských mládežnických sportovních organizací. ČRD M musí další vývoj nadále velmi bedlivě sledovat a v maximální možné míře se jej snažit ovlivňovat.

PŘÍNOS DOBROVOLNÉ PRÁCE S DĚTMI A MLÁDEŽÍ PRO STÁTNÍ ROZPOČET A SPOLEČNOST

Organizace D + M poskytují svými členům značné užitky ve formě dobrovolné práce. Tato práce je odevzdána dětem a mládeži, potažmo celé společnosti. Z její podstaty vyplývá, že práce je sice odvedena, avšak nikým nehrazena. Samotný fakt, že práce není hrazena, však zdaleka nevyklučuje, abychom se nepokusili o její ocenění v penězích – stejně jako u kteréhokoliv nepeněžního (naturálního) příjmu. Hodnota dobrovolnické práce je nepeněžním příjmem dané NNO, potažmo celé společnosti. Pokud chceme stanovit její hodnotu (v rámci dané NNO či skupiny NNO, celé společnosti), musíme obecně vždy podniknout zhruba následující kroky:

- definovat výběrový soubor NNO
- definovat „dobrovolníka“ v rámci daných NNO (věkovou hranicí, popisem obvyklých funkcí)
- zjistit počet činných dobrovolníků
- stanovit pravidla pro započítávání dobrovolnických hodin (např. jak naložit s dobou přípravy, „nepřetržitou“ službou na táborech atd.)
- určit, v jaké struktuře má být práce sledována (zejm. rozlišení mezi „kvalifikovanou“ a „nekvalifikovanou“ prací)
- určit za jaký časový úsek má být práce sledována
- provést vlastní sběr dat
- ocenit hodnotu dobrovolnické práce (v jednotné nebo diferencované hodinové sazbě)
- sumarizovat a vyhodnotit výsledky.

Tabulka 13: Ocenění hodnoty dobrovolnické práce – za ČRD celkem a na 1 dospělého

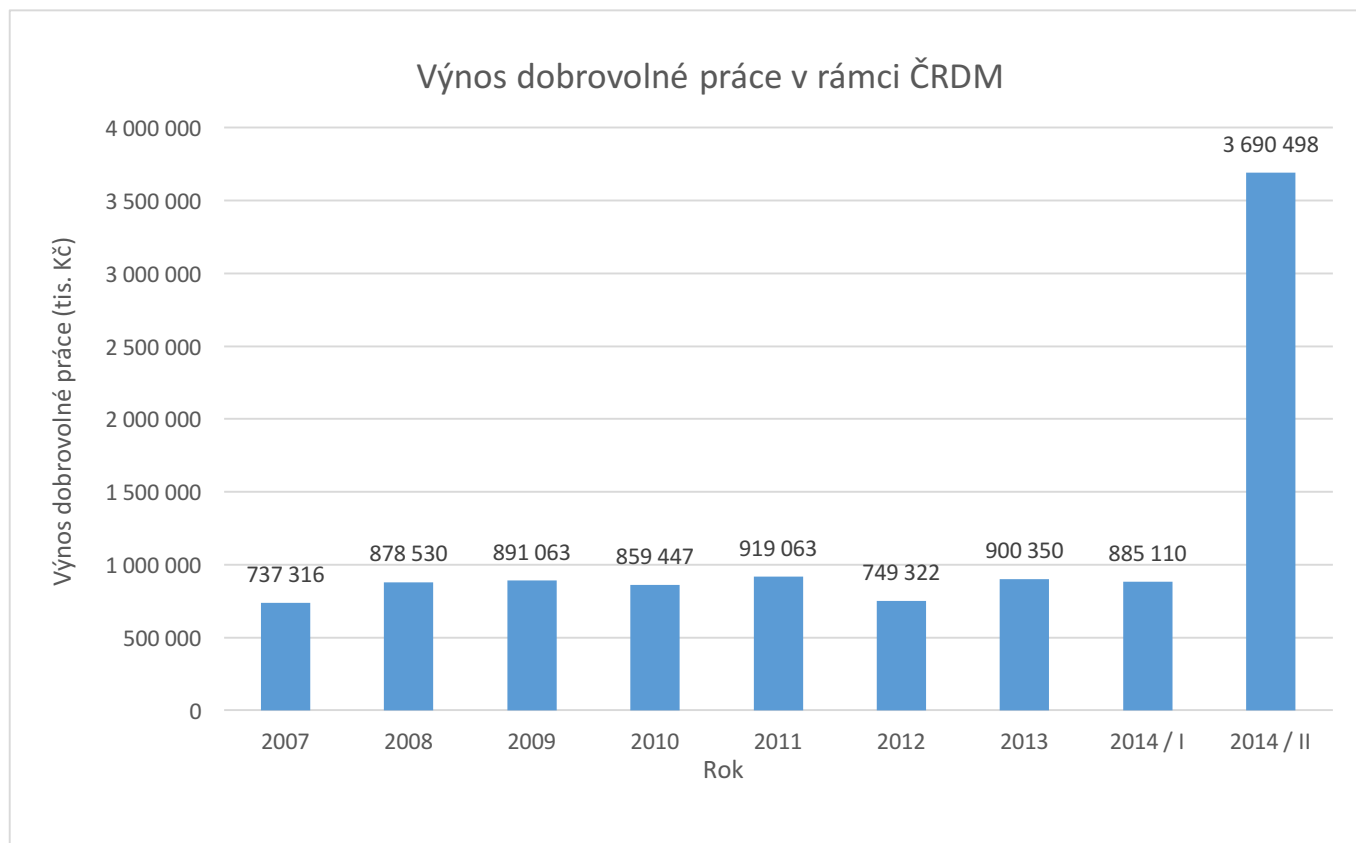
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (SAFE I)	2014 (SAFE II)
Počet členů ČRD	199 160	206 829	206 599	211 454	212 503	210 324	212 479	213 429	213 429
z toho akt. dospělí (nad 18 let)	19 377	21 484	18 015	19 723	19 997	15 884	18 741	18 976	79 121
z toho děti	179 783	185 345	188 584	191 731	192 506	194 440	193 738	194 453	134 308
Prům. hod. práce dospělého týdně	5,13	5,28	5,96	5,40	5,53	5,53	5,53	nesled.	nesled.
Celkem hod. –pravidelná práce	5 265 576	5 959 050	5 702 838	5 735 659	5 975 209	4 611 887	5 343 727	nesled.	nesled.
Prům. hod práce na víkendovkách/rok	34,42	36,03	44,75	37,04	37,20	37,20	37,20	nesled.	nesled.
Hodin práce na víkendovkách	679 416	781 995	823 445	756 584	772 979	596 614	691 288	nesled.	nesled.
Celkem hod. práce dospělých	5 944 992	6 741 045	6 526 283	6 492 243	6 748 188	5 208 501	6 035 015	nesled.	nesled.
Průměrná měs. mzda v obl. vzdělávání (Kč/měs.)	21 225	22 119	23 429	23 033	23 775	24 403	24 853	23 002	23 002
Průměrná hodinová mzda	126,34	131,66	139,46	137,10	141,52	145,26	147,93	143,76	143,76
Hodnota dobrovolné práce (tis. Kč)	737 316	878 530	891 063	859 447	919 063	749 322	900 350	885 110	3 690 498
na 1 dospělého (Kč / rok)	38 051	40 892	49 462	43 576	45 960	47 175	48 042	46 644	46 644
na 1 dospělého (dny)	37,6	38,8	44,3	39,7	40,6	40,6	40,6	40,6	40,6
Na 1 dospělého (hodiny)	301,2	310,6	354,7	317,8	324,8	324,8	324,8	324,5	324,45

Z tabulky č. 13 vyplývá konstrukce výsledného výpočtu celkových výnosů, které organizace prostřednictvím dobrovolnické práce poskytují společnosti. Způsob stanovení hodnoty dobrovolné práce pro roky 2007 – 2013 vychází zejména z výsledků již zmíněného Interního průzkumu ČRDM (kap. č. 4), prováděného v letech 2004 – 2009. Nicméně většina ukazatelů zjišťovaných v rámci tohoto průzkumu je víceméně nadčasových a tedy v podstatě neměnných (např. průměrný počet aktivních dospělých, průměrný počet hodin a dospělých, poměr dobrovolníků k celkovému počtu členů ČRDM atd.). To je i důvod, proč bez větších obtíží můžeme extrapolovat zjištěné hodnoty i pro roky 2010 – 2013, kdy již obdobný průzkum prováděn nebyl. Pokud jde o samotné ocenění dobrovolné práce, tak pro roky 2007 až 2013 je použita průměrná mzda ve vzdělávání z Informačního Systému Průměrných Výdělků (dále jen „ISPV“) vedeného Ministerstvem práce a sociálních věcí. To znamená, že v uvedených letech předpokládáme homogenní strukturu dobrovolnické práce, jinak řečeno, nerozlišujeme mezi prací méně a více kvalifikovanou, méně a více rizikovou.

Ocenění dobrovolné práce v roce 2014 bylo prováděno nesrovnatelně preciznější metodikou v rámci projektu „SAFE“, dobrovolná práce byla v rámci projektu sledována analyticky (dle devíti sumárních pozic klasifikace zaměstnání CZ – ISCO) a v návaznosti na to diferencovaně oceňována (s využitím ISPV). Výsledkem je průměrná hrubá hodinová „mzda“ dobrovolníka ve výši 143,76 Kč/hod (vážený aritmetický průměr hodinových mezd, kde vahami jsou „odpracované“ dobrovolnické hodiny v jednotlivých činnostech: řídicí pracovníci; specialisté; techničtí a odborní pracovníci; úředníci; pracovníci ve službách a prodeji; kvalifikovaní pracovníci v zemědělství a lesnictví; řemeslníci a opraváři; obsluha strojů; pomoci a nekvalifikovaní pracovníci).

Jak je patrné z tabulky č. 13 i navazujícího grafu, ocenění dobrovolné práce v roce 2014 je provedeno dvojnásobkem, a to v závislosti na počtu zahrnutých dobrovolníků. V sloupci „SAFE I“ uvažujeme – stejně jako v letech předcházejících – pouze veškeré aktivní dospělé nad 18 let – vedoucí dětských kolektivů, organizačních jednotek, hlavní vedoucí dětských táborů. V sloupci „SAFE II“ oproti tomu uvažujeme veškeré členy mládežnických organizací nad 15 let. Je zřejmé, že v druhém případě dosahují jak počet dobrovolníků, tak objem dobrovolné práce více než čtyřnásobných hodnot.

Pokud tedy postavíme do jedné řady údaje o ocenění dobrovolnické práce v rámci ČRDM za rok 2007 – 2014, musíme si uvědomit částečnou nesouměřitelnost dat za roky 2007 – 2013 oproti roku 2014. To nám však nebrání v tom, abychom vývoj v tomto časovém rozpětí nevyobrazili v jednom grafickém vyjádření a současně abychom z něj nevyvodili určité obecné závěry:

Graf č. 13: Výnos dobrovolné práce vytvořený dobrovolníky v rámci ČRDM

Celkový objem dobrovolnické práce v peněžním vyjádření – v roce 2007 tři čtvrtě miliardy korun a v posledních letech již přes 900 tis. – roste zejména v důsledku trvalého nárůstu průměrné mzdy ve vzdělávání, resp. pak mzdy v jednotlivých kategoriích dobrovolnické práce. Dvojitý možný pohled na počet dobrovolníků zde neuvažujeme, a to ani v roce 2014, ani v letech předcházejících. Oproti tomu počet zapojených dospělých ani počet hodin dobrovolnických hodin na osobu nevykazuje žádný výrazný vývojový trend. Výsledkem je prakticky shodný objem dobrovolné práce ve dnech – ten zůstává v celém zkoumaném období v podstatě beze změny – okolo 40 dnů na dospělého člena a rok. Ještě výmluvnějším je pak zcela shodný počet hodin na dobrovolníka v několika posledních letech ve výši 324 hodin / dobrovolníka / rok.

Členové ČRD M tedy nejsou jen pasivními příjemci finančních prostředků, ale také sami tyto prostředky generují ve formě úspor – aktivní dospělí členové tímto způsobem darují společnosti každoročně stovky milionů korun. Z hlediska ekonomické teorie se jedná o oportunitní výnosy, neboli náklady, které nemusely být vynaloženy. Pro účely této úvahy je lhostejné, kdo „ušetřil“ tyto osobní náklady – zda je to státní či jiný veřejný rozpočet (pokud by na mzdy byly žádány dotace) nebo zda jsou to zákonní zástupci dětí (pokud by mzdy vedoucích měli hradit ze svého). Vliv dobrovolnické práce na státní rozpočet je tedy jednoznačně příznivý, a to i v případě, že bychom vzali do úvahy ušlou daň z mezd ve výši 15% (tato skutečnost není v tabulce zohledněna).

V přepočtu na jednoho dospělého člena pak činí tato hodnota dobrovolné práce od 38 do 48 tis. Kč ročně. Je to ta částka výtěžku, které se dobrovolník každoročně vzdává, aby se mohl věnovat dětem a mládeži. Tento dobrovolnický příspěvek, ať měřený v hodnotových ukazatelích či v časových jednotkách, potom představuje hlavní ekonomický přínos, nicméně z hlediska poslání a cílů ČRD M přínos víceméně vedlejší.

V předcházející kapitole jsme naznačili dvě možnosti, jak systematicky provádět ocenění dobrovolné práce. Za hlavní již zmíněnou slabinu popsané metodiky aplikované pro roky 2007 – 2013 můžeme považovat právě oceňování dobrovolnické práce neměnnou hodnotou, tj. průměrnou mzdou ve vzdělávání. Další slabinou je samozřejmě dnes již částečná neaktuálnost dat získaných z Interního průzkumu (probíhal v roce 2010 a data za roky 2004 – 2009 byla zjišťována zpětně). Kromě toho se již během jeho provádění a vyhodnocování ukázaly i další „drobné“ nepřesnosti – např. nejednotnost v započítávání hodin na přípravu dobrovolnické práce, v započítávání „non-stop“ služby na letních táborech atd. Nesmíme opomenout ani fakt, že šlo vlastně o anketu – tedy výběrový vzorek vznikl právě z těch sdružení, která se sama rozhodla odpovědět. Přes všechny naznačené nedostatky můžeme výše popsaný způsob ocenění dobrovolné práce v rámci ČRDMD považovat za relativně přesné zachycení hodnoty dobrovolné práce v letech 2007 – 2013, a to jak ve vztahu k členským organizacím ČRDMD, tak k mládežnickým organizacím obecně.

Potřeba přesnější metodiky pro ocenění dobrovolné práce se s velkou naléhavostí ukázala zejména v souvislosti s dlouhodobou přípravou zákona o statusu veřejné prospěšnosti. V rámci požadavků na zvyšování transparentnosti neziskových organizací se pak setkáváme s návrhy na detailnější evidenci dobrovolníků a výstupů jejich práce. Precizní ohodnocení dobrovolnické práce bude důležité v blízké budoucnosti pro vyjádření spoluúčasti NNO jako příjemce dotací a grantů, pro případný odečet hodnoty dobrovolnické práce od základu daně u dobrovolníka – fyzické osoby. Pokud se kdokoliv rozhodne darovat krev, už dávno se dnes nikdo nepodivuje, že se tento dar –nově „bezüplatný příjem“ zdravotnického zařízení ocení jistou hodnotou a v této výši se sníží základ daně příslušného dárce. Když se někdo rozhodne darovat svůj čas a um práci s D + M v rámci NNO s tímto posláním, proč by neměl mít obdobné právo?

A proč vlastně ČRDMD věnuje takové úsilí v oblasti oceňování dobrovolné práce v ČR, když pojem „dobrovolník“ je v našich podmínkách již 13 let legislativně ošetřen, a to Zákonem č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů? Současný zákon o dobrovolnické službě považuje za dobrovolníky pouze ty osoby, které uzavřely písemnou smlouvu s vysílající organizací a svoji práci vykonávají v rámci projektu akreditovaného Ministerstvem vnitra ČR. V reálné situaci až 75% dobrovolnické práce v ČR probíhá mimo citovaný zákon, zákon tedy neakceptuje většinu činných dobrovolníků.

Veškeré dobrovolnické hodiny však byly – na rozdíl od předchozí metodiky – sledovány v podrobné struktuře, a to v návaznosti na kumulované pozice 1 – 9 v rámci klasifikace zaměstnání (zkr. CZ – ISCO). V rámci projektu bylo však nutno jednotlivým pozicím CZ – ISCO přiřadit analogické pozice typické pro NNO. K tomuto účelu vydal projektový tým podrobné instrukce (např. pozice 7 – „Řemeslníci a opraváři“ zahrnuje zejména pozice „stavební profese – stavby svépomocí, mechanici jízdních kol, pracovník s motorovou pilou, potápěč, střelmistr“). K takto diferencovaně sledovaným hodinám byla poté přiřazována rozdílná hodinová sazba dle Informačního Systému Průměrných Výdělků vedeného MPSV (zkr. ISPV). Tato se pohybuje od 267,22 Kč/hod brutto u řídících pracovníků do 88,59 Kč/hod u pomocných a nekvalifikovaných pracovníků. Metodika přitom předpokládá v souladu metodikou ILO jednotnou délku měsíčního úvazku 160 hod/měs. (v předchozí metodice to bylo 168 hod/měs., tj. 21 směn).

Popsané rozdíly ve způsobu ocenění dobrovolné práce dle Interního průzkumu 2010 (následně zpracovaného pracovníky soukromé VŠ Olomouc – Menšík, Vaněčková) na straně jedné a v rámci projektu SAFE na straně druhé můžeme shrnout zhruba do následující tabulky:

Tabulka 14: Ocenění hodnoty dobrovolnické práce – srovnání metodik

Oblast metodiky	Interní průzkum 2010	SAFE
Výběrový soubor - organizace D+M	11 členských sdružení ČRDM (anketa - kdo reagoval)	34 přímo oslovených organizací, z toho 2 nečleni ČRDM
Výběrový soubor - dobrovolníci:		
% u respondujících sdružení	100% z 11 sdružení	organizace si samy určily % dobrovolníků (od 1,38% do 100 %)
počet dobrovolníků	cca 7000	2 898
% ze všech dobrovolníků ČRDM	cca 35% (z 20 tis.)	13% (z 22 tis.)
Výběrový soubor - hodiny	zadávány jen prům. hodiny u každého dobrovolníka (za týden, rok)	přímé zkoumání 767.533 hodin
Definice "dobrovolníka"	aktivní dospělý nad 18 let	všichni členové nad 15 let
Definice "hodiny dobrovolné práce"	záleželo na respondentech	upřesnění doby přípravy, služby na táborech
Časový vzorek	6 let (2004 - 2009)	12 měsíců (5/2014-4/2015)
Průběh sběru dat	v r. 2010 zpětně za 6 let	průběžně měsíčně
Sledovaná struktura činností	jen "pravidelná práce", "víkendovky"	Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE) - kumul. pozice 1 - 9
Ocenění dobrovolné práce	jednotná sazba - průměrná mzda ve vzdělávání	diferencovaná sazba - dle Informačního Systému Průměrných Výdělků vedeného MPSV
Měsíční fond pracovní doby (pro výpočet prům. hodin. mzdy)	168 hod (21 směn)	160 hod (20 směn)

RENTABILITA DOBROVOLNÉ PRÁCE

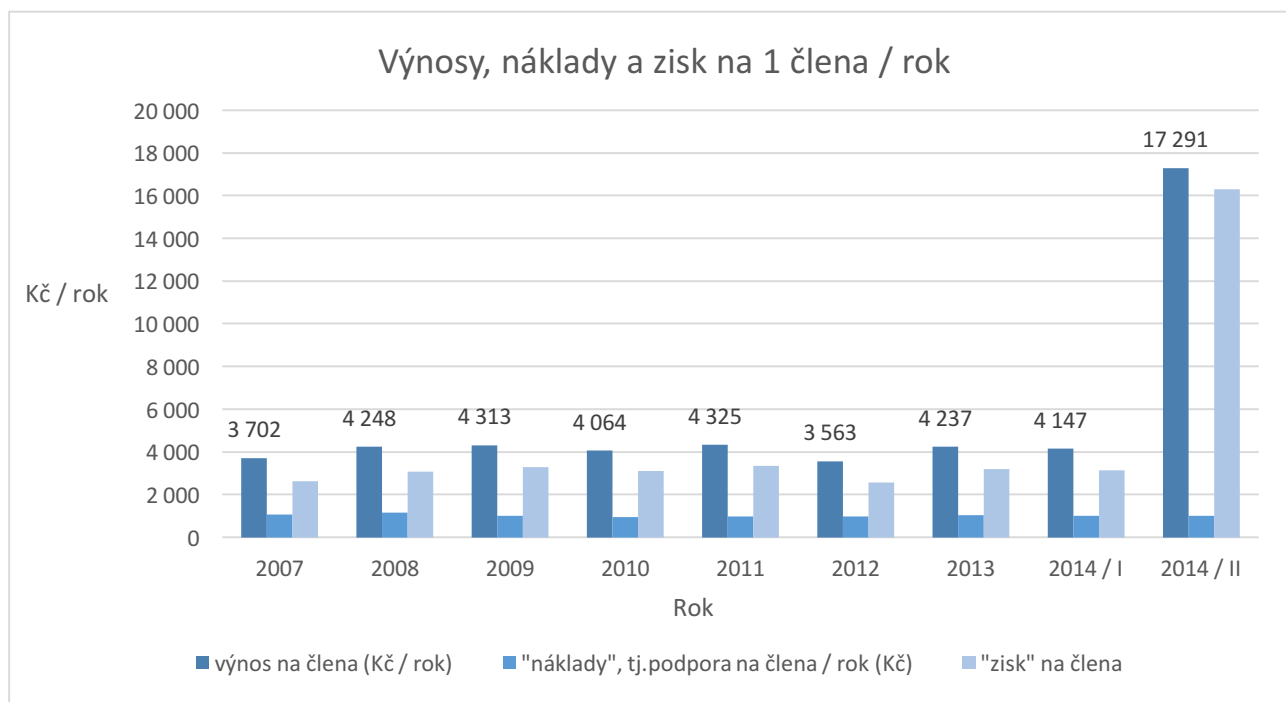
Podpora dobrovolné práce v oblasti volného času dětí a mládeže, ať už přímou formou (zejm. dotace, granty, dary) či nepřímou formou (uvolňování vedoucích ze zaměstnání, daňové úlevy pro dárce), je v mezinárodním prostředí běžná a stejně se děje i v ČR. Vzhledem k této formě podpory jsou však organizace dětí a mládeže většinou vnímány výlučně jako příjemci, spotřebitelé prostředků. Tento jednostranný pohled je však z ekonomického i sociologického hlediska nesprávný.

V podnikatelském prostředí se ke zhodnocení výnosnosti tj. poměru výstupů a vstupů výroby či jiné činnosti používají různé ukazatele rentability, nejčastěji zisk v poměru k přímým či celkovým nákladům, k výnosům, k obratu, k počtu odpracovaných hodin apod. Snažme se nyní i my dovést do konce úvahu o efektivnosti dobrovolnické práce, kdy se nechceme dívat na tuto činnost v tradičním pojetí, tj. pouze jako na pasivní spotřebu veřejných prostředků. Chceme tedy uvažovat kromě vstupů i výstupy z této práce a právě výnos dobrovolnické práce, stanovený v předchozí kapitole, je pro kvantifikaci výstupů přijatelným ukazatelem.

Budeme uvažovat klasickou nákladovou rentabilitu. Vzhledem k tomu, že jsme dosud pracovali jen s relativními hodnotami vstupů i výstupů (v přepočtu na 1 člena sdružení) i samotný propočet rentability musí vycházet z tohoto pojetí. Z následující tabulky č. 15 je patrné, že ať bychom vztáhli ukazatele k jednomu členovi organizace D + M či k jednomu představiteli cílové skupiny, tj. dítěti, dopracujeme se ke stejným výsledkům:

Propočet rentability na 1 člena organizace	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (SAFE I)	2014 (SAFE II)
výnos dobrovolné práce (tis. Kč)	737 316	878 530	891 063	859 447	919 063	749 322	900 350	885 110	3 690 498
počet členů ČRD M celkem	199 160	206 829	206 599	211 454	212 503	210 324	212 479	213 429	213 429
<i>z toho dětí</i>	179 783	185 345	188 584	191 731	192 506	194 440	193 738	194 453	134 308
výnos na člena (Kč / rok)	3 702	4 248	4 313	4 065	4 325	3 563	4 237	4 147	17 291
"náklady", tj. podpora na čl. / rok	1 064	1 173	1 016	950	990	994	1 031	999	999
"zisk" na člena	2 638	3 075	3 297	3 115	3 335	2 569	3 206	3 148	16 292
nákladová rentabilita	248%	262%	325%	328%	337%	258%	311%	315%	1631%

Tabulka 15: Rentabilita dobrovolné práce s dětmi a mládeží – propočten na 1 člena organizace

Graf 14: Výnosy, náklady a zisk na 1 člena / rok

Modifikované pojetí nákladové rentability pro neziskovou činnost je tedy následující:

Náklad = přidělené prostředky z veřejných rozpočtů (na člena a rok – viz tab. č. 7 – položka celkem)

Výnos = vytvořená hodnota dobrovolnické práce (na člena a rok – viz tab. č. 13)

Zisk na člena je následně stanoven jako rozdíl výnosů a nákladů na člena a rentabilita jako podíl zisku a nákladů. (Ukazatel „podíl V/N“ použitý ve studii M. Menšíka se autorovi jeví jako nadbytečný, neboť z matematických závislostí vyplývá, že jeho hodnota je vždy o 100% vyšší než nákl. rentabilita).

Z tabulky č. 14 je patrné, že průměru jeden člen organizace sice spotřebuje ve formě podpory z veřejných rozpočtů okolo tisícikoruny za rok, nicméně je pro něj dobrovolnickou prací vytvořen prospěch blížící se více než čtyřnásobku této vložené částky. Z tohoto pohledu je dotační podpora organizací dětí a mládeže vysoce ziskovým a racionálním rozhodnutím, kdy již v roce 2007 se z jedné koruny vložených prostředků vytvoří zisk ve výši 2,50 Kč, v roce 2014 už je to 3,15 Kč.

Dlužno poznamenat, že trvalý růst zisku a potažmo rentability jsou v první řadě determinovány růstem průměrné mzdy při nemění se výši podpory na člena (obojí v nominálním vyjádření). To však nic nemění na podstatě věci, neboť dobrovolní pracovníci by při přechodu na průměrně placenou práci právě tuto mzdu obdrželi.

Pro dokreslení situace můžeme takto stanovenou nákladovou rentabilitu v rozmezí 248% – 337% srovnat s rentabilitou monopolně působících komerčních firem (např. ČEZ). Následně bychom zjistili, že rentabilita dobrovolné práce s dětmi a mládeží její hodnotu mnohonásobně převyšuje. Z toho jasně vyplývá, že prostředky z veřejných rozpočtů věnované pro organizace dětí a mládeže jsou investicemi s vysokou návratností a vysokou přidanou hodnotou.

FAKTIKÁ ÚSPORA RODIN V DŮSLEDKU DOBROVOLNÉHO PROVÁDĚNÍ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT S DĚTMI

V předchozí kapitole byla zmíněna skutečnost, že dobrovolně poskytovaná práce pro děti a mládež „šetří“ buď veřejné rozpočty, nebo finanční prostředky rodin, podle toho, kdo by měl zmíněné aktivity jinak hradit. Zatím jsme uvažovali jenom hodnotu hodinové průměrné mzdy, kterou dobrovolní pracovníci s D + M věnují organizacím. Organizace dětí a mládeže působí neziskově, tj. samy fungují pouze za náklady, nepřipočítávají si do ocenění svých aktivit žádný zisk. Pravidelná činnost je v zásadě poskytována v tomto neziskovém režimu, prakticky to znamená, že děti dostanou službu buď zcela zdarma, nebo se na nákladech v určité míře podílí (vstupné, zápisné, členské příspěvky, příspěvek na pobyt na táboře atd.).

Pokud by srovnatelné aktivity volného času byly nakupovány na trhu, museli by účastníci hradit nejen část přímých nákladů, ale i další složky prodejní ceny: režijní náklady a zisk, případně DPH. Cenu volnočasových aktivit pro D + M můžeme tedy reálněji ocenit cenou, kterou by děti musely platit v případě poskytování srovnatelné služby komerčním způsobem. Na trhu lze najít nejrůznější typy aktivit hrazených komerčně, dále je uveden jejich příkladný výběr:

Tabulka 16: volnočasové aktivity D + M poskytované komerčně

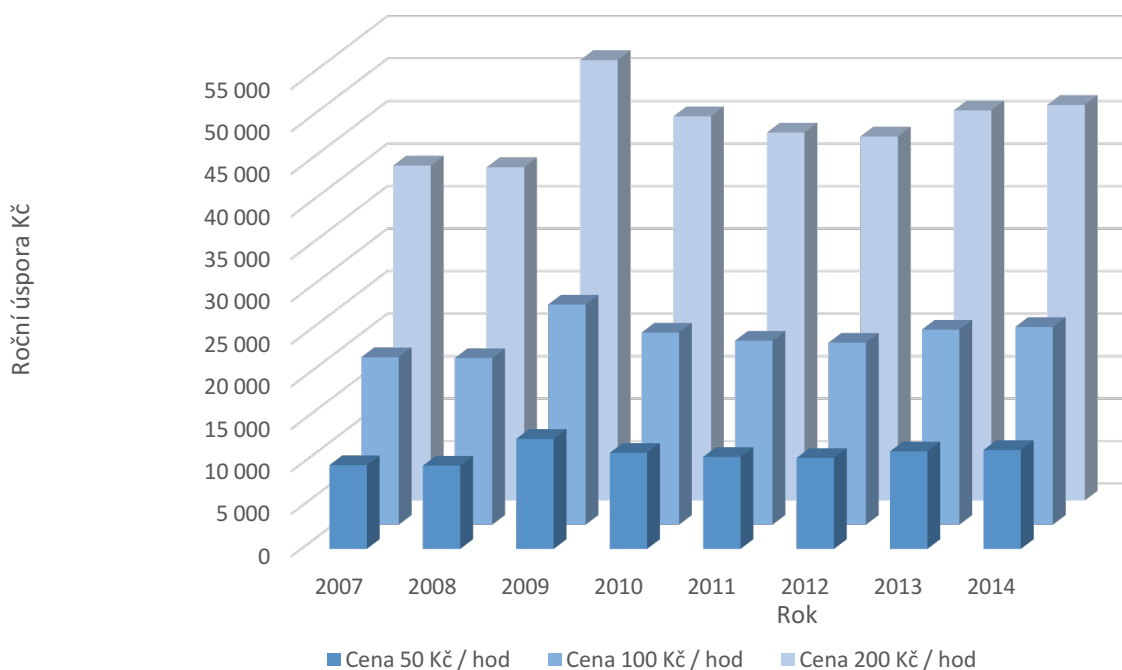
Druh činnosti	Cena celkem	Časová jednotka	Pozn.	Přibližná cena/hod
akvapark	58	hod		58
balet	3 800	pololetí	2*60 minut týdně	95
zábavní centrum	190	den		32
bobová dráha	55	jedna jízda	220 Kč/5 jízd	73
centrum volného času	3 000	rok - 1 hod týdně		67
klub deskových her a fantasy	50	hod		50
flétna, angl.jaz., franc.jaz.	1 500	pololetí	45 – 60 min týdně	58
předškolní cvičení	790	1 45 na pololetí		30
hip hop	2 950	1x týdně / pololetí		113
modern dance	3 850	1 x týdně 4 měsíce		226
ten tv style	2 950	1 x týdně 4 měsíce		174
fotbal	300	1x týdně na měsíc		69
squash	2 400	2x týdně 2 měsíce		138*
squash	180	hod		180
tenis	8 920	15x hodina		595
jiný squash v praze	2 500	1x týdně 3 měsíce		192
in line*	1 000	pololetí		38

Rodiče tedy mohou vybírat ze široké škály placených činností pro své děti, a to od finančně velmi nenáročných, až po extrémně náročné (tenis apod.). Nejčastější v praxi pak byly hodnoty od zhruba 50 Kč/hod do cca 200 Kč/hod. Za předpokladu takto stanoveného rozpětí lze potom zkonstruovat přehled, jaká by musela být rodiči vynaložena částka za účelem pokrytí stejné frekvence volnočasových aktivit, která byla zjištěna z dotazníku v rámci interního šetření:

Tabulka 17: propočet úspory pro rodiny v důsledku bezplatného provádění volnočasových aktivit

Počet hodin dětí	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet hodin 1 dítěte/rok – pravid. činnost	65	56	81	71	66	65	70	70
Počet hodin 1 dítěte/rok – víkendovky	132	140	178	155	150	149	160	162
Počet hodin celkem	197	196	259	226	216	214	229	233
Roční úspora pro 1 dítě (Kč/hod při ceně srovnatelné volnočasové komerční aktivity:)								
50 Kč/hod	9 850	9 800	12 950	11 300	10 821	10 705	11 474	11 636
100 Kč/hod	19 700	19 600	25 900	22 600	21 643	21 411	22 947	23 272
200 Kč/hod	39 400	39 200	51 800	45 200	43 286	42 821	45 894	46 545
počet dětí v ČRDM	179 783	185 345	188 584	191 731	192 506	194 440	193 738	194 453
Roční úspora – všechny děti v ČRDM (tis. Kč) – při ceně srovnatelné volnočasové komerční aktivity:								
50 Kč/hod	1 770 863	1 816 381	2 442 463	2 166 560	2 083 190	2 081 550	2 222 867	2 262 689
100 Kč/hod	3 541 725	3 632 762	4 884 326	4 333 121	4 166 380	4 163 099	4 445 734	4 525 378
200 Kč/hod	7 083 450	7 265 524	9 768 651	8 666 241	8 332 760	8 326 199	8 891 467	9 050 755

Roční úspora na dítě na zákl. bezplatného provádění aktivit

Graf 15: Roční úspora na dítě na zákl. bezplatného provádění aktivit

Z tabulky č. 17 a navazujícího grafu tedy vyplývá, že jedné rodině byly ročně ušetřeny prostředky v hodnotě 10 tis. až 50 tis. ročně, v závislosti výběru zvolené alternativní činnosti a jejím ocenění. Všem zákonným zástupcům dětí angažovaných v členských organizacích ČRDM byly obdobně řádově ušetřeny prostředky od dvou do 10 miliard ročně.

Model předpokládá, že se ceny srovnatelných volnočasových činností ve zkoumaném časovém období nemění. Rozdílná výše úspory v jednotlivých letech je tedy dána výlučně různým počtem hodin dětí strávených v organizacích. Oprávněnost tohoto předpokladu je zdůvodnitelná i tím, že inflace je v rozhodující míře určována růstem energií, nájmu, pohonných hmot a potravin, nikoliv těchto „doplňkových“ služeb. V této oblasti panuje značná konkurence a ta drží v rozmezí zkoumaných let ceny zhruba na stejné úrovni.

- Na členské organizace dětí a mládeže nelze v žádném případě nazírat jako na prosté příjemce veřejných prostředků. Tyto organizace generují značné hodnoty prostřednictvím dobrovolné práce.
- V důsledku existence dobrovolné práce dochází ke značným úsporám na straně zákonných zástupců dětí a ke zvýšení jejich kupní síly, což druhotně kladně posiluje rozvoj ekonomiky.
- Dobrovolná práce vedoucích současně šetří prostředky veřejných rozpočtů. Ačkoliv vytvářejí značné hodnoty, vzdávají se své mzdy, tzn. na tuto „mzdu“ nejsou obecně žádány žádné prostředky z veřejných rozpočtů.
- Výpočty jasně dokládají, že relace mezi vstupy (podpora z veřejných rozpočtů) a výstupy (dobrovolná práce oceněná průměrnou mzdou) jsou několikanásobně vyšší, než je tomu v komerčním sektoru. Tato efektivnost je rok od roku vyšší, neboť veřejná podpora se prakticky nemění a průměrná mzda roste.
- Objem dobrovolné práce vytvořený jen v rámci sdružení ČRDM se v letech 2004 – 2007 pohyboval zhruba na dvojnásobku přijaté podpory pro veškeré volnočasové aktivity dětí v rámci NNO, v letech 2008 – 2014 je to už téměř trojnásobek. Znamená to, že členové ČRDM vytvářejí vyšší hodnotu, než všechny NNO v ČR spotřebují.
- I když tato studie je zaměřena na ekonomickou stránku věci, tak ekonomická výhodnost organizací dětí a mládeže je pouze jedním rozměrem problematiky a nikoliv hlavním důvodem pro existenci členských organizací dětí a mládeže a jejich podporu. Jak již bylo řečeno v úvodu, volnočasové aktivity mají mnohem širší rozměr a cíle: rozvoj sociálních dovedností, rozvoj praktických dovedností, občanskou výchovu, umění kooperace v rámci týmu, prevenci kriminality, protialkoholní a jinou primární protidrogovou prevenci, výsledky dobrovolné práce vykonané samotnými členy organizací pro společnost atd. Po zahrnutí těchto skutečností do analýzy by podpora mládežnických vycházela ještě jako daleko více výhodná.
- Podpora z MŠMT a jiných ministerstev je v posledních letech velmi nestabilní a má sestupnou tendenci, a to jak v běžných, tak v reálných cenách. Krajské a obecní rozpočty tento úbytek zcela nekompenzují a zejména krajské rozpočty vykazují též značnou nestabilitu.
- Podpora členských organizací ČRDM je zhruba dvakrát nestabilnější než celková podpora volnočasových aktivit D + M v rámci NNO.
- Podíl podpory z MŠMT každoročně klesá.
- Vývoj veřejné podpory pro volnočasové aktivity dětí a mládeže silně zaostává za vývojem makroekonomických veličin. Nejvýrazněji přitom zaostává vývoj podpory ze strany MŠMT.
- Tzv. příjmy z hazardu tvoří už tři roky potencionální zdroj navýšení příjmů příslušných obecních rozpočtů. Záleží jen na organizacích D + M, do jaké míry se jim v návaznosti na to podaří přimět zastupitele měst a obcí k navýšení výdajů na D + M. Do budoucna je naděje na přiděl části příjmů z hazardu ve prospěch mládežnických sportovních klubů, což by měly organizace D + M vítat i podporovat, protože jde vlastně o jejich „sesterské“ organizace.
- Jednoznačná metodika pro ohodnocení dobrovolnické práce má mnohostranné využití – pro potřeby vnitřního řízení jednotlivých NNO, pro potřeby orgánů státní správy i ČSÚ, pro objektivní posouzení „výkonnosti“ NNO v rámci ČR i pro jejich srovnání v mezinárodním měřítku, pro vyčíslení vlastního podílu NNO v případě přidělování dotací, pro případné daňové odečty jednotlivých dobrovolníků atd.

- [1] Studie „Analýza ČRDM – ekonomické aspekty činnosti ČRDM“, Ing. Michal Menšík, PhD., Mgr. et Mgr. Michaela Vaněčková, Moravská vysoká škola Olomouc, o. p. s., první a druhá verze, 2010
- [2] Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2007, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Vlnařská 3, 603 00 Brno, 2008
- [3] Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2008, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Vlnařská 3, 603 00 Brno, 2009
- [4] Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2009, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Vlnařská 3, 603 00 Brno, 2010
- [5] Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2010, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Vlnařská 3, 603 00 Brno, 2011
- [6] Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2011, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Vlnařská 3, 603 00 Brno, 2012
- [7] Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2012, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Vlnařská 3, 603 00 Brno, 2013
- [8] Statistické ročenky České republiky 2007 – 2013, pro Český statistický úřad vydalo Nakladatelství Scientia, s.r.o. v letech 2008 až 2014
- [9] Europe in figures, Eurostat yearbook 2013, Eurostat, Statistical office of the European Union, Luxembourg, 2014
- [10] Webové stránky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, odbor pro mládež, www.msmt.cz/mladez
- [11] Webové stránky Ministerstva financí, oddíl státní rozpočet a státní závěrečný účet – <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring>
- [12] Webové stránky Ministerstva financí, oddíl tiskové zprávy – <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy2014>
- [13] Webové stránky České rady dětí a mládeže, oddíl výroční zprávy <http://www.crdm.cz/ke-stazeni/vyrocní-zpravy>
- [14] Webové stránky Českého statistického úřadu – <http://www.czso.cz/csu>
- [15] Interní evidence členské základny ČRDM
- [16] Informační systém MPSV o průměrných výdělčích – <http://www.pmsv./ISPV.php>
- [17] Sbírka zákonů ČR
- [18] Projekt „Systém evidence a ohodnocení dobrovolnické práce jako nástroje zvýšení transparentnosti a efektivity hospodaření (zkr. „SAFE“) – finální verze žádosti České rady dětí a mládeže, duben 2013
- [19] Projekt SAFE, předběžné výstupy z projektu – YMCA v ČR a ČRDM, květen 2015